

Njwε unó Jisəs aléré Jən né amε gejya

Jən agaré unó bi úlú né njwε yina

¹ Né mmu njwε yina ne ásamé unó bi Jisəs Kras aléré. Esəwə apyε Jisəs akaá unó bina nnó aléré baá défwε bií unó bi uchwə pyε nana. Jisəs Kras ató ekiénné wuuú nnó εjyε εpyε maá utóó wuuú Jən akaá unó bina. ² Ne Jən agaré unó bina uko wyε ndere ji agené. Genó εyigé ji asamé elé meko mejó ayi Esəwə ajó ne wáwálé ayi Jisəs Kras aléré né genó εyi ji agare. ³ Esəwə ájé muú ayi akuuú njwε yina ayi agaregé unó bi upyéé mbə nana ne εbi upyε nyε meso gébé, ne ájé ntó yéndémuú ayi awúú unó bi ásamé wyε ne apyéé ubi. Néndé gébé εyigé unó bi upyéé nyε gélá kwɔ́kwólé.

Jən alóó matame mbaá machomele bəó Esəwə akénéama

⁴ Me Jən ne nsamé njwε ayina ntəme εta nyú machomele bəó Esəwə akénéama ayi álu né gebagé mewaá Esya.

Nnənemmyε nnó Esəwə álérége εnyú galógálá, apyε εnyú débé né nesə. Esəwə muú alu nana, muú abə alu mε, ne muú achwəó nyε ne mandoó ake-neama ayi álu né mbε geluɔge gefwage jií chóncho ne * ⁵ Jisəs Kras, muú álu toŋese ntésé ne maá mbε ayi akwilé né negbo, ne muú alu nana, mfwa kpaá mbaá afwa mme, álérége εnyú galógálá, apyε εnyú

* ^{1:4} Elú wáwálé nnó: Esya ayi ajágé mbə elé ayi tε nya. Fina ákuú nnó Turkey.

débε né nesø. Matame mabε ne ji muú abǿ wye gejeé ne εsé ne aferé εsé né gabø gétugé manoó mií ami machyεé mme. ⁶ Ne apyε εsé déla bǿ abi ágbárege gefwa ne ji ne apyε ntó εse déla ampyεe upε abi ápyεe utǿ Nte wuú Esøwø. Ngó ne utø úbø ne ji te kwyakwya ne kwyakwya. Amen

⁷ Gége, ji achwǿ nyε né mmu gekogé mfaánebuú ne yéndemuú agene nyε ji. Yé ébélé bǿ abi ájomé ji áwané. Ne bǿ mme meko álili nyε gétugé εfwyale εwé ji achyεge nyε εbwø ébø mbo. Amen.

⁸ Ata Esøwø aké, “Me ne nlú muú mbε ne ayi kwyákwyá.” Me ne alú, “Muú ayi alú nana, ne ayi abø alú ne ayi achwǿ nyε. Esøwø ayi Apwǿ amu.”

Jøn agé Mað Nte Mekwaá né amε géjyd

⁹ Me Jøn, mejmé nyú né εchomelé bǿ Jisøs, gétugé me ntó nchome mmyε ne Jisøs, ne ngene ntó εfwyale wye ndere εnyú. Me nlú ntó muú ama wye ndere εnyú né gefwa εyigé Esøwø ágbárege ne nkogé metǿ wye ndere εnyú mpwa fø. Abó ábú me mfé né melø metǿ nnyi εwé ákuú nnø Patmøs gétugé ngárege mekomejǿ Esøwø ne wáwálé ayi Jisøs aleré né genø εyi ji agaré. ¹⁰ Né bií uwyaá εbi úlú bií Ata, Mendoó Ukpea εchwø me mmyε ne nwú gekpékpegé meko fø ndere atané me né meso εké meko mbá. ¹¹ Aké, “Sá unø uko εbi εgené nyε né mmu ηwe, øtø mbaá machomele bǿ Esøwø akénéama ayi álú né umé malø yina: Eføsøs, Smyna, Pegamøn, Tayatira, Sadis, Filadelfya ne Laodisha.”

¹² Ne mbwólégé mmyε mangé muú ayi ajóge me mejǿ né meso, ngé uluó mátulékáñ ukénéama εbi akwyε ne gul. ¹³ Né metǿ metǿ uluó εbimbo, ngé

muú fɔ ndere atené εké maá ntε mekwaá. Afyέ nku metyémetyέ ayi akwøné ji uka. Ne ani gebagé ndeé εyi gégénego εké gul, génø ji né gebómé. **14** Mejwyε wuú elú pøpø εké néwúné ugoó, yέ εké makajkoma ne amε jií agénego εké nénómé mewε. **15** Uka bií ushwánege εké afyaákó ayi ásøá né mewε, atilé ashwánege manémané. Meko wuú awyale εké nekøné nnyi nekwene mbø, chuchu. **16** Agbaré ambe akénéama né εgbε εbwønyε wuú ne aparanja ayi achyaá magbε apea atané ji né meno. Ushu bií ugènege εké ηmεé metøá ηwømesé.

17 Ngεge ji, nkwe ji né uka εké muú ayi agboó. Anyaá εbwønyε wuú anere me mmyε aké, “Όfage, me ne nlú muú mbε ne ayi kwyakwya. **18** Me nlú mebε, me mbø ngbo, ne gε menlú mebε tε kwyakwya ne kwyakwya. Me nwyaá uto mampyε bøó abi ágboó ákeré né genwá wye ndere muú ágbárege bø agbogóló manené melø áwuú bøó.

19 “Sá yέ unó bi wø ɔgené; εbi upyε mbø nana choncho ne εbi upyέ nyε meso gebé. **20** Gε genó εyi gebø gelu bibií, εyi getome ne ambe akénéama ayi ɔgene me ngbare né εbwønyε wa ne uluø matúlékájø ukénéama εbi akwyέ ne gul. Ambe yimbø akénéama atøne mbaá makiénné Εsøwø akénéama ayi alú né machomele bøó Εsøwø akénéama. Ne uluø matúlékájø εbimbø ukénéama utøne mbaá machomele bøó Εsøwø akénéama.”

2

Nwε yi átøme mbaá echomele bøó Εsøwø né melø Efesøs

1 Muú ayi me ngene né ama gejya aké, “Sá ɳwε yina ətó mbaá əkiénné Ȣsəwə əwé əchomele bəá Ȣsəwə né meló Ȣfesəs.

“Garé əbwó əké, gégé mekomejə́ əyi ətane mbaá muú ayi agbaré ambe akénéama né əbwónye wuú ne akene né metə́ metə́ uluó mátulékáñ ukenéama əbi akwyee ne gul. * **2** Me nkaá unó uko əbi ənyú dépyee, mengé utə́ bi ənyú depye ne əshye ne metə́ əwé dékogé délá dépwaá, nkaá nnó ənyú dékií fó bəá abo, ne ənyú démuá bəá abi áké álu ángbá Jisəs, dégé nnó ápó, álu bəá gebyó. **3** Ənyú dekóge matə́, ne dégéné əfwyale né gétú ya, dépwaá fó. **4** Yémbo gége genó əyigé nshulege ənyú ndo wye na. Ənyú débə́ sé gejeé ne me ndere depyeé mbəmbə wó. **5** Ferege dégé mati ayi ənyú depyeé gyee. Dékwóré matə́ nyú dépyeégé unó bi ənyú debə́ mbə́ depyeé me. Dela depye mbə́ wó, me nchwó fere nyε geluóge ətulékáñ nyú né geluóge machomele bəá Jisəs. **6** Yémbo, gége genó gelágéló əyigé ənyú depye na, ənyú dekií fó ubóbó unó bi bəá ekwə Nikolatan ápye wye ndere me nla nkií.

7 “Muú ayi awya matu awú genó əyigé Mendoó Ukpea əjóóge mbaá machomele bəá Jisəs.

“Ne yéndémuú ayi ammyε kpaá apwá́ gabø, me nchyεge nyε ji əbwónye nnó anyé umpome genə́ əyi gechyεge genwá əyi gélágé byé. Genə́ əyimbo gewene né meló Ȣsəwə.”

Nwε yi átəme mbaá əchomele bəá Ȣsəwə né meló Simina

* **2:1** Elú wáwálé nnó: Né mmu ɳwε Ȣsəwə ayi meke unó bi ji abií élé wáwálé ayi ji ajyaá manlere bəá bií.

8 Ama ajɔ́ aké, “Sa ɳwε ayina ɔtó mbaá εkiénné ɛsɔwɔ́ εwé εchomele bɔ́ ɛsɔwɔ́ né meló Simina.

“Garé εbwó ɔké, gέge mekomejɔ́ εyi εtane mbaá muú ayi álú ula ulɔ́ ne kwyakwya, ji ayi abɔ́ agboó ne akwilé né negboó. **9** Me nkaá εfwyale εwé εnyú degéne ne gekpo εyi εnyú délú yémbɔ́ εnyú dewyaá gefwa. Nkaá ndεre bɔ́ áchɔ́ εnyú mabɔ́. Ebwó ájɔ́gé ake alú bɔ́ Jus ne ápó, álú lé bɔ́ danchɔmeló. **10** Ngarége εnyú nnó défɔ́gé fó εfwyale εwé εnyú déchwoó dégε, danchɔmeló apyeé nyε áfyε εnyú abifɔ́ né denɔ́, nnó ammua age ufɔ́ bɔ́ abi εnyú delú ne degéne nyε εfwyale né ndɔ́ εfya. Fyege wyε matɔ́ ne me yé εbé élé negbo ne εnyú degbóó. Ne me nchyεge nyε εnyú nsa ayi alu gejwá εyi gélágé byé.

11 “Muú ayi awyaá matu awú genó εyigé Mendoo Ukpea εjɔ́gé né machomele bɔ́ ɛsɔwɔ́.

“Ne yéndémuú ayi ammyε apwɔ́ gabɔ́, agboó fó negboné ndɔ́ εpea.”

Nwε yi átɔme mbaá εchomele bɔ́ ɛsɔwɔ́ né meló Pegamɔ́n

12 Ama ajɔ́ aké, “Sa ɳwε ayina ɔtó mbaá εkiénné ɛsɔwɔ́ εwé εchomele bɔ́ ɛsɔwɔ́ né meló Pegamɔ́n.

“Gare εbwó ɔké, gέge meko mejɔ́ ayi atane mbaá muú ayi awyaá aparanja yimbɔ́ ayi achyaá magbε ápeá. **13** Me nkaá nnó εnyú dejwɔ́lege né mbaá ayi danchɔmeló muú álú mfwa ájwɔ́lege, yémbɔ́ dénogé wyε mabɔ́ ma ne déshá fó mankamé depɔ́ré εtiré détomé ne me, yé gέbégé áwáne Antipas né geluage nyú, ji muú agaré mekomejɔ́ wa wáwálé kpaá te ji agbóó. **14** Yémbɔ́ gέ unó bi me nshulegé εnyú ndo wyε na; bɔ́ fó alú né geluage

nyú abi akwəlegé unó bi Balam aléré. Ji aléré Balak ndere ápyε ne ate bə́ Isreli ápyéé gabø. Apyε εbwó anyeé menyéé upε ayi áchyε mbaá aló uka, ne apyε ntó εbwó ánane manane tametame. ¹⁵ Ne bə́ abifø ntó álú né geluagé εnyú abi akwəlegé unó bi bə́ εkwø Nikolatan alérégé. ¹⁶ Kwórege matø nyú, délyaá gabø, délá dépyéé mbø wó, me nchwǿ wáwá mamyε umyε ne bə́ bimbø ne aparanja yimbø ayi atanégé me meno.

¹⁷ “Muú ayi awyaá matu, awú genó εyi Mendoó Ukpea εjágé né machomele bə́ Esəwø.

“Muú ayi ammyε kpaá apwǿ gabø, me nchyεge ji menyéé mfaánebuú ayi ábelé bíbí. Me nchyεge ji ntó ntaá εníné pópó ne mabo make ami asamé mfaá néní. Ne yεé muú ayi akágé mabo ami bø apø, εkose muú ayi asæle ntaá εníné mbø ne akaáge.”

Nwε yi átøme mbaá echomele bə́ Esəwø né meló Tayatira

¹⁸ Ama ajǿ aké, “Sa ηwε yina øtø mbaá εkiénné Esəwø εwé echomele bə́ Esəwø né melø Tayatira.

“Garé εbwó øké, gεgemekomejǿ ayi atane mbaá Maá Esəwø, muú amε ji agεnege øké nenøme mewε ne uka bií ushwanegε øké afyaá ako ayi atilé agεnege mané mané. ¹⁹ Me nkaá unó bi εnyú dépyéé, nkaá gejeé εyigé εnyú debǿ ne me, ne metǿ εwé εnyú défyε ne me. Nkaá ndere εnyú dépoogé atε ne ndere dékoogé matǿ déla dépwá fø. Nkaá nnó unó bi εnyú dépyéé nana upwø εbi εnyú debǿ dépyéé mbembe gébégé défyéé matǿ ne me fyεé. ²⁰ Yémbø, gegé genó εyigé me nshulege εnyú ndo wyε na: εnyú délyaá Jøsebel, maá mendée ayi abyøge gebyø nnó ji alú muú εkpávø Esəwø,

abwəlé bəó utəó ba né unó bi ji alεrege, ánane manané tametame ne anyé menyεé upε ayi áchyé mbaá aló uka. ²¹ Me nchyε ji gébé nnó akwəré metəó wuuú, alyaá eno εwé ji anyεé yέmbə ashya manlyaá. ²² Gétú εyigέmbə me mpyεé nyε ji akwe nemeé, ne bəó abi ábέlege ne ji mpyεé nyε εbwó agé εfwyale dəó mbəgé álá ákwəré matəó bwá ályaá gabø ayi εbwó ápyεé wó. ²³ Ne me nwáne nyε bəó abi ákwəlege unó bi ji alεrege, ne bəó εchomele Jisəs ako ákage nyε nnó me ne nlú muú ayi akágé depó εtire délú akwaá né matəó ne ufεre εbi εbwó áfεrege. Ne ndere muú apyε gabø, mbəntó ne nchyεgé ji εfwyale.

²⁴ “Yέmbə εnyú ako abi délú né melø Tayatira abi déla kwəlege unó uboubo bina εbi bəó abifø akuiú nnó anəó unó danchəmeló, mpø sé ne metuú εwé cha εwé nnerege εnyúmekpo, ²⁵ ekosé mangaré εnyú nnó dégbare unó bi défyeé metəó wyεé chánchá kpaá tε me nchwəó. ²⁶ Ne muú ayi ammyε apwə́ gabø, ne apyεé utəó ba ndere nkélege kpaá tε kwyakwya nchyεge ji uto nnó abε mfwa mbaá malø mme mako. ²⁷ Ne ágbarege nyε εbwó ne amu matomato wyε ndere Ntε wa áchyεé me utó, ne áchəgerege nyε εbwó ubauba εké unje mesεé. ²⁸ Ne nchyεge nyε ji membe ayi agεnege né gejεjεge bií.

²⁹ “Muú ayi awyaá matu, awú genó εyigé Mendoó Ukpea εjøgé mbaá machomele bəó Esəwə.”

3

Nwε yi átəme mbaá εchomele bəó Esəwə né melø Sadiš

1 Ama ajɔ́ aké, “Sa ɳwε yina ɔtɔ mbaá εkiénné Ɛsɔwɔ ɛwé echomele bɔ́ Ɛsɔwɔ né melɔ Sadis.

“Garé εbwó ɔke, gεge mekomejɔ́ ayi atane mbaá muú ayi abɔ́ mandoó akénéama ayi ápyεé utɔ́ Ɛsɔwɔ ne ambe akénéama, nkaá unó bi εnyú dépyεé. Bɔ́ ágégé εnyú áké délú abε sanji degbo. **2** Kwilege téne, défyε eshyε mampyεge unó bi εnyú déle délyaá mampyεge nnó ékágé dékpε délyaá kanκa, nénde ngε nnó utɔ́ nyú úlú dantene cho né mbε ushu Ɛsɔwɔ. **3** Tεge yé unó bi alere εnyú ne ndere déwuú, kwɔrege matɔ́ nyú dekwɔlege unó bimbɔ chánéné. Mbɔ́gε dékwilé téne wɔ́, nchwɔ́ nyε eta nyú εké menjo né gεbε εyigε εnyú délā kaágé. **4** Yémbɔ ukεke bɔ́ abifɔ alú né geluage nyú né melɔ Sadis abi álá ágilé fɔ́ mawule εbwó wɔ́, mmγεke áchɔ fɔ menyammyε εbwó ne gabο wɔ́. εbwó afyεé nyε mandée pόpό akεne ne me nénde ákwane mambε bɔ́ ba. **5** Ne muú ayi ammyε kpaá ápwɔ́ gabο, áfyεé nyε ji mandee pόpό eke εbwó. Ne me mferege fɔ mabɔ εbwó né mmu ɳwε ayi asamé mabɔ bɔ́ abi awyaá genwá εyi gélágé byέ. Ne me ngarége nyε gbɔ̄ŋɔ́ né mbε ushu Ntε wa ne makiénné jií ntó nnó, ji alú muú wa.

6 “Muú ayi awyaá matu awú genó εyi Mendoó Ukpea εjύge mbaá machomele bɔ́ Ɛsɔwɔ.”

Nwε yi átɔme mbaá echomele bɔ́ Ɛsɔwɔ né melɔ Filadelfya

7 Ama ajɔ́ aké, “Sa ɳwε yina ɔtɔ mbaá εkiénné Ɛsɔwɔ ɛwé echomele bɔ́ Ɛsɔwɔ né melɔ Filadelfya.

“Garé εbwó ɔké, gεgε mekomejɔ́ ayi atane mbaá muú ukpea ayi muú akage neré metɔ́ ne ji. Ji ne ágbaré agbógóló mfwa Dεvid ayi achyεge ji uto

mamgbaré gefwa ndere mfwā Dēvid. Ne ánēnege menombi yé muú ayi akáge gbe ewú apó, agbēge ntó menombi yé muú ayi akáge nené ewú apó. *

⁸ Me nkáge unó bi εnyú dépyεé. Gεge me nnene mbə εnyú menombí ne yé muú ayi ákagé gbe ewú apó. Nkaá nnó εnyú dépo fó né eshyε, yémbo εnyú dékwəlege wyε unó bi me nlere délú danshyá nnó dékaágé fó me. ⁹ Wúgé! Boó danchəmeló abi ábyɔge gebyɔ nnó álú boó Jus ne ápj, mpyε nyε εbwó ato mano né mbε ushu nyú, ne ákaá nnó me mbə gejeé ne εnyú. ¹⁰ εnyú dékwəlege wyε unó bi ngaré εnyú nnó dékoge metəó gétú εyigémbə, mento mpyε nyε nnó εnyú dékpegé fó ne εfwyale εwé εchwoá nyε né mme meko. εfwyale εwémbə elú élé mamua boó mme meko. ¹¹ Ela gachyeé me nchwoá, gbarege unó bi défyεé metəó wyεé chánjéné nnó εkágé muú fó afəó nsa nyú. ¹² Muú ayi ammyε apwə́ gabø, mempyεé nyε ji álá εké gekwa εyi muú álá akágé nyii né mmu εcha upε Esəwə wa. Ne alyagé fó geji tε kwyakwya. Nsamé nyε mabə Esəwə né menyammyε wuú ne amí melə Esəwə wa. Melə εwémbə élé melə Jerosale ayi meke ayi atane mfaánebuú mbaá Esəwə ashulé fa mme. Ne nsamé nyε ntó mabə ma ami make né menyammyε wuú. ¹³ Muú ayi awyaá matu awú genó εyi Mendoó Ukpea εjógé mbaá machomele boó Esəwə.”

*Nwε yi átəme mbaá εchomele boó Esəwə né melə
Laodisha*

* ^{3:7} Elú wáwálé nnó: Agbogóló Dēvid élé meti εwé boó ako abo makpε né gefwagé Esəwə.

14 Ama ajɔ́ aké, “Sá ɻwε yina ɔtó mbaá εkiénné ɻsoѡwɔ́ εwé εchomele bɔ́ ɻsoѡwɔ́ né melɔ Laodisha.

“Gáré εbwó ɔké, gége mekomejɔ́ eyi εtané mbaá muú ayi ákuú ji Amén, muú ayi muú ákage neré metɔ́ ne ji ne ntésé ayi apyεé bɔ́ ákage wáwálé ayi atomé ne ɻsoѡwɔ́. Ji alu muú ayi te ula ulɔ́, unó bi ɻsoѡwɔ́ akwyεé ukene ne ji. **15** Me nkaá unó bi εnyú dépyεé. Nkaá nnó εnyú dékwene fɔ́ nyuanyua ne désɔ́ fɔ́ ntó dugédúgé, me mbɔ́ nkεlege εbε nnó dékwene nyuanyua yé nnó désɔ́ dugédúgé. **16** Ne εlé εnyú délu jwale makwe nyuanyua dékwene mansɔ́ ntó dugé dúgé désɔ́, géту εyigémbɔ́, mpame nyε εnyú ne dafyεé nkane muú akpoo matyεé. **17** εnyú déké déwyaá gefwa, délú gbεne ne dékεlege se yé genóge fɔ́. εnyú dékaá mbɔ́ fɔ́ nnó délú mbyambya, meshwεmeshwε, gek-pogekpo, amε nónómé ne gejɔgéné wó. **18** Ndεre elúmbɔ́ me nchyεge εnyú majyεé nnó déchwɔ́ déna gul εta wa ayi ásɔ́ né mewε, álá ápó ne deba, nnó apyε εnyú débε ne gefwa. Ne naágε ntó mandeé pópó nnó dékwere gejɔgéné nyú εyi gegboó mmyε. Naágε ntó uka εbi défyeé ne amε nnó dégεne mbaá. **19** Boó abi me ngboó ne εbwó, apyεge gyeé, nshulege εbwó ndo, nlerege εbwó chuchu. Gétú εyigémbɔ́, kpage gechyεé dékwɔ́rege matɔ́ nyú délyaá gabο. **20** Wúgé, me ntεne mbɔ́ né menombi nyú ndoó nnó dénene me gepú, muú awúgé meko wa, anenege me menombi nnó nkρε mmu, nkρεne mbane ji denyε menyεé ulua. **21** Ne muú ayi ammyεé apwɔ́ gabο, me nchyεge nyε ji εbwɔ́nyε nnó ajwɔ́le ne me né geluage gefwa ya, wye ndεre me ntó mmyε mpwɔ́ bɔ́ mawáme ba njwɔ́lé ne Ntε wa né geluage gefwa jií.

22 “Muú ayi awyaá matu awú genó εyigé Mendoó Ukpea εjøgé mbaá machomele bøá Ḫsøwø.”

4

Jən age amε gejya nkane Ḫsøwø ajwøle né mfaá geluøge gefwajii

1 Unó bina upyεge mbø, mma ngε amε gejya. Nke mpεle ngε menombi fuú né mfaánebuú. Ne meko muú ayi me mbǿ mbε nwuú εké meko mbá, ama ajǿ ne me aké, “Kwø chwø wena, me nlere wø unó bi upyέ nyε meso gébé.” **2** Ténéténé yimbø Mendoó Ukpea εchhwø me mmyε, εkpá me mfε ne mfaánebuú. Nke mpεle, ngε geluøge gefwa ne muú fó ndere ajwølé né mfaá geji. **3** Ne muú ayi ajwølé né mfaá geluø εyigémbø ashwane manémané εké ntaáné ɳka εniné ákuú jaspa ne carnelian. Ne mbya meshu εwe εtane εnǿ geluøgé εyigé mbø ne mme εlú nshye nhshye εké mataá ayi ákuú nnó éméral. **4** Ngε ntó uluø gefwa εbifø εsaá meso εni ndere unǿ geluø εyigémbø né mme. Ne ákpakpa fø εsaá meso εni, abi afyέ mandeé pópø, ákwere délaré gefwa né makpo εbwø εtire ákwyέ ne gul ájwølé mfaá ubi. **5** Né geluø εyigémbø, gasama akεle, mamamama, mamfeé ányane, mbaá awyale. Né mbε geluø εyigémbø ntó, matúlékáŋ akénéama ágenegø. Ne matúlékáŋ ayimbo akénéama, atene mbaá mandoó akénéama ayi apyέ utǿ Ḫsøwø. **6** Né mbε geluø εyigémbø ntó, ngε genó gefø εké εbeé mega.

Gelu εfεé εfεé, ne ɳanéɳané εké makajkomma. Ngε ntó ufǿ menya uni εyi εlú mebø. Eténé εnø geluø εyigémbø né mme. Menyammyε εbwø mekomeko

álu ne amε mbε ne ayi meso. ⁷ Né geluage menya yimbə eni, ayi mbε alú ɛké genyanya, ayi agbeeé εpea alú ɛké maá menə mpə, ayi agbeeé εlεé awyaá ushu ɛké mekwaá, ne ayi agbeeé eni ntó alú ɛké nenýá εniné nélyenege. ⁸ Né geluage menya yina eni, yé ayi ndé awyaá ubagele ukéné ne gejamégé amε né mmyε, ne amε ayifə ntó ne nteé ubagele bií. Ne menya yina ɛkwane makwa utuu ne ɻwəmese εpwaá. ɛkwane ɛké, “ɛsəwə ukpea, ɛsəwə ukpea, ɛsəwə ukpea, alú Ata ɛsəwə Muú Apwə́ amu. Ji abə alú mε, alu nana ne achwə́ nyε.”

⁹ Echyegε ɳgə, εnogé ne matame mbaá muú ayi ajwə́lē mfaá geluäge gefwa, ji ayi alú mebe tε kwyakwya. ¹⁰ Akpakpa bimbə esaá meso eni ákwe uwya mme né mbε ushu muú ayi ajwə́lē né mfaá geluäge gefwa εyigémbə, ánogé ji muú ayi alú mebe tε kwyakwya ne kwyakwya, ¹¹ aké, “Ata esé ɛsəwə, wə ɔkwané mansə ɳgə, εnogé ne uto. Néndé wə ne ɔkwyε unó uko ndere ejii wə né metə́ ne ɔkwyέ ubi ne ɔpyeé ubi úlú.”

5

Gebagé ɳwε εyi ápwiré pwiré ne mad εgóɳme

¹ Genó εyigé fō εyigé me ngené élé gebagé ɳwε εyi ápwirépwire né εbwənyε muú ayi ajwə́lē né geluágé gefwa. Né gebagé ɳwε yimbə, ásá unó wye mbε ne meso ne ádyε geji ne εmá né malu ákénéama. ² Ne nge εkiénné ɛsəwə εwé εwyaá ncha, εgige kénké ɛké, “Waá akwané mambea εmá εwé ádyέ né gebagé ɳwε yimbə anéné geji?” ³ Ye muú fō apó yé né mfaánebuú, fa mme yé né malo áwuú bə ayi ákaáge néne gebagé ɳwε yimbə akuú

genó εyi gélú mmu. ⁴ Ne nlø manli segé segé néndé yé muú fɔ apó ayi ákwané manené gebagé ηwε yimbø akuú genó εyi gélú mmu. ⁵ Ne muú ama né geluágé ákpakpa bimbø aké ne me, “Oligé sé, gé, muu ayi ákuú ji genyanyagé ntoóné Juda, ji alú ntó mpyáne mfwa Døvid ammyε apwá bøó mawámé bií. Gétú εyigémbø, ji ne akaáge bea εmá εwémbø malu akénéama ne anéné gebagé ηwε yimbø.” *

⁶ Ajøogé mbø, ngé maá egønjme áténé kwøkwólé ne geluøgé gefwa εyigémbø, alú εké ábó áwá mε ji. Menya εyi elú mebe eni ne ákpakpa bimbø, ánø ji mme. Ji awyaá ambya akénéama ne amε akénéama. Amε yimbø atené né mandoó akénéama ayi ápyε utøó Esøwø. Ne Esøwø ató áji né mme meko. ⁷ Ne maá egønjme yimbø achwø se gebagé ηwε εyimbø ayi ápwirépwire ne εbwønyε muú ayi ajwølé né mfaá geluøgé gefwa. ⁸ Aségé mbø, menya yimbø eni ne ákpakpa bimbø esa meso eni ákwe uwya mme né mbø ushu wuú. Ne yéndémuú né geluagé ákpakpa bimbø ne menya yimbø áwyaá nenke né εbwø ne geku εyigé akwyεé ne gul. Yéndé gekú gegbeeé ne unó bi unóme gebø gelogélo. Unó ubø bina utené mbaá mmyømenene bøó Esøwø. ⁹ Ne εbwø ákwa εkwø meke εwé yé muú fɔ álá álú dañkwa áké, “Wø εkwané mansø gebagé ηwε εyi gepwiré øbea εma εwé ádyεé wyeé, néndé áwá wø, manoó mmyε ami magbøle mana gejamégé bøó nnó abe bøó Esøwø. Bøó bina atané né malø mme mako, ufø ufø bøó. Abi ájøgé mejø εma ne abi ájøgé mejø cháchá. ¹⁰ Ne øpyε εbwø álú εkwø ampyεé upε né gefwa εyigé Esøwø se

* **5:5** Elú wáwálé nnó: Neñké clé genóge ákwelé ubée ne geji.

ágbárege. Ne εbwó ágbárege nyε gefwa fa mme.”

¹¹ Ne nké mmage pε, ngε ne nwu meko gejamégé makiénné Εsəwə ayi yé muú álá ákágé pa ndere atene anoo geluogé gefwa, ne menya εyimbə eni ne ákpakpa bimbə. ¹² Ne makiénné yimbə ákálé keŋké áké, “Maá εgōjme ayi abo awáne ákwane mansε uto uko, ne gefwa, ne deŋga, ne εshyε, ne εnogé, ne ηgo ne matame.” ¹³ Ne nwu ntó unó uko εbi Εsəwə akwyεé, εbi úlú né mfaánebuú, εbi úlú fa mme, εbi úlú né malo aló ne εbi úlú mmu εbeé mega ne unó uko εbi úlú yéndé mbaá, ukwane uké, “Matame, εnogé, ηgo ne uto uko ubε ne muú ayi ajwəlé mfaá geluogé gefwage maá εgōjme te kwyakwya ne kwyakwya.” ¹⁴ Ukwage mbə, menya yimbə eni εkame εké, “Amen” ne ákpakpa bimbə ákwε uwya mme ánogé Εsəwə ne maá εgōjme.

6

*Maá εgōjme abea malu εma ayi mbε ákéné né ηwε
ayi ápwiré*

¹ Ndere mpelé, ngε nkane Maá εgōjme abea melu εma εwé mbε né geluoge malu akénéama ayi adyeé né ηwε yimbə. Ne nwu meko menya ama né geluage menya εyi mebe εni, ndere ajoo ne meko keŋké εké néfē aké, “Chwə we.” ² Mpεge, ngε mpə mekagala pόpό. Muú ayi ajwəlé mfaá agbare εmbeé né εbwə ne áchyeé ji εla gefwa ne akene ajyε ndere muú ayi ajyε mmyε mε ummyε apwə ne amage pwə nyε.

³ Ne ji ábeagé melu εma εwe εgbeé malu apea nwu meko menya ayi agbeé menya εpea ndere ajoo aké, “Chwó we.” ⁴ Ajogé mbə, mpə mekagala

megεle atane achwó. Ji achyεé muú ayi ajwølé mfaá uto ne gekpεkpεgε aparanja mamfere neso fa mme nnó bǿ ámmyεge áwané atε.

5 Amá ábeagé melu εwé egbeé malú aleé, nwu meko menya ayi agbeé menya εlεé, ndere ajǿ aké, “Chwó we.” Mpεge, nge mpø mekagala megile ne muú ayi ajwølé mfaá agbare εlómé né εbwø.

6 Nwú meko ayi alú εké meko muú ndere atane né geluagé menya yi mebe εyimbø eni ajǿ aké, “Ekpoko Flawa εma, εlú né ηka utǿ bií uma ne makpoko barle aleé alú ntø ηka utǿ bií uma. Ne oħħøge fø mbwø mawee ne mmøjø.”

7 Ne ji ámá ábeagé melu εma εwé egbeé malu ani, nwú menya mebe ayi agbeé menya eni ndere ajǿ aké, “Chwó we.” **8** Mpεge, nge mpø mekagala ayi ala bεé ne muú ayi ajwølé né mfaá akamégé negbo. Ne muú ayifø, ayi akwøle ji meso, akamege melø áwuu bǿ. Achyεé εbwø uto nnó akare mme meko né malu ani, áwá bǿ né melu εma ne bee, mesa, ufǿ ufǿ mameé ne menyá εyi εpyεé efø.

9 Maá εgøjme ábeagé melu εma εwé egbeé malu ata, nge né nteé geluogé upε Esøwø mandoó bǿ abi áwané gétugémekomejǿ Esøwø ayi εbwø ágaré.

10 Ne mandoó bǿ Esøwø bimbø, ajǿ kejké áké, “Eh Anyata Esøwø, wø əlú muú ukpea ne bǿ ákage áñere metǿ ne wø. Ebelege mbø nnó ne wø əsa mpa bǿ mme abi áwané εsé, əshuú εbwø amu manchyεé εbwø εfwyale?” **11** Ajǿgé mbø, achyεé yéndemuú bwø εwule pøpø, ne ágaré εbwø nnó ákoó metǿ, ágilé kpaá tεé mpa ate aŋme εbwø abi ápyεé utǿ Esøwø, εbwø abi áwané ákwanegø ndere Esøwø akelege.

12 Ne maá εgəŋme ábeagé melu εma εwé εgbεé malu akene, nge ndere mme anyigé ne εshyε tegetege. Nmεé εbwólé elá megílé εké ndeé nekwí ne mfaá ntó agelé chuu εké manoó. **13** Ambe átane mfaá ákwe mme εké umpome gená fik εbi ula ugélε wó, ukwene góbé mbyo metometo anyigé ubi. **14** Nebuu neseé εké gebø εyi muú apwiré afeé ne mbaá ayi gebø gélú. Yéndé mekwε kpaá ne mewaá metó nnyi áferé εwu né melu wuú. **15** Ne afwa mme meko, bøó kpakpa, ákpakpa bøø bee, bøø abi awyaá gefwa, anøø bøø, ne bøø ako choncho ne áfwε ne abi álá ápø áfwε ábø ájyεé bií né mmu ambu maba ntaá ne meso mataravε ayi álú né mfaá makwε kpakpa, **16** ákalé ákuú maba ntaá ne makwε kpakpa áké, “Kwege débií εsé nnó ékágé muú ayi ajwølé né mfaá geluøgé gefwa agε εsé ne nnó ékágé maá εgəŋme achyεé εsé εfwyale. **17** Néndé gekpékpé bií εbi Εsøwø ne maá εgəŋme achyεge bøø εfwyale ukwóne, ne ndemuú ákágé bo εfwyale εwémbø?”

7

Afyε geloge Εsøwø né mampwε usaá døle bøø Εsøwø ukénéama meso εni

1 Unó bina uko ukogé, genó εyi me mma nge, élé makiénné Εsøwø ani. Atene né manjkú mme ani, agbεé mati mbyo ani, ayi atanegé né manjkú mme yina nnó ékágé mbyo ammyεge né mme yé εbé lé né εbεé, ne nnó ékágé amugé unøø. **2** Ne nge ntó ekiénné Εsøwø εwé fø, etane né εgbε εwé ηmεé εtanegé, εgbare gelogé Εsøwø muú alu mebε εku makiénné Εsøwø yimbø ani keŋké, ayi Εsøwø

achyeé áji uto manchø mme ne εbεé mega, ³ εké, “Ténégé kpε, désage lyaá mbyo áchó mme, εbεé mega, ne unoá mewaaá kpaá te εsé denerege manlo baá défwε Esowø esé né mampwε ne gelogé Esowø.”

⁴ Ne nwú nnó mpa bøó Esowø abi álo εbwó né mampwε ne gelogé Esowø eyigé na, alú usaá dèle bøó ukénéama meso eni. Bøó bina atane né matoó Isrøli áfyaneapeá.

⁵ Né ntoné Juda aló dèle bøó áfyaneapea.

Né ntoné Ruben aló dèle bøó áfyaneapeá.

Né ntoné Gad aló dèle bøó áfyaneapeá.

⁶ Né ntoné Ashyε aló dèle bøó áfyaneapeá.

Ntoné Naftali aló dèle bøó áfyaneapeá.

Ntoné Manase aló dèle εfyanεepeá.

⁷ Né ntoné Simyon aló dèle εfyanεepeá.

Né ntoné Levi aló dèle εfyanεepeá.

Né ntoné Isaka aló dèle εfyanεepeá.

⁸ Ntoné Sebuløn aló dèle εfyanεepeá.

Né ntoné Josef aló dèle εfyanεepeá.

Né ntoné Benjamøn aló dèle εfyanεepeá.

Njuné bøó átene né mbε ushu Esowø ne Maá εgøjme

⁹ Genó εyigé na gekoge, nke mpøle, ngε njuné bøó abi yé muú álá ákágé pa fø. Bøó bina átané né malø mme meko, yéndé ntoó uføó uføó bøó, ne uføó uføó mejøá. Afyε mandeeé pøpø, ágbaré mamε né amu átene né mbε geluøge gefwa ne mbε ushu Maá εgøjme. ¹⁰ Ajøgé kenké áké, “Esowø se, wø muú øjwølé mfaá geluøge gefwa, εnyú ne Maá εgøjme ne déferege esé né εfwyale gabø.” ¹¹ Ajøgé mbo, makiénné Esowø ako átene ána geluøge gefwa, ákpakpa bimbo, ne menya yimbø eni εyi elú mebø. Ne εbwó ako ákwe uwya mme né mbε geluøge

gefwa ánogé Ḫsəwə, ¹² áké, “Amən, mejé, ne ŋgo, ne deŋga, ne matame, ne ɛnogé, ne utó ne ɛshyε ubε ne Ḫsəwə sé te kwyakwya ne kwyakwya Amən.”

¹³ Muú kpaá ama né geluɔge ákpakpa bimbə, agii me áké, “Ndé bəó na áfyεé mawulé póró, átané εfɔ?”

¹⁴ Me nshuuú ji meko nké, “Ata nkaá wó, wə ne ɔkaá mbaá ayi εbwó átané.”

Ne agaré yé me aké, “Gé bəó abi ákpene né gekpεkpe εfwyale, átene ne ɛshyε kpaá te átané chánjené na. Ḫbwó áshwənē mawulé bwó ne manoó Maá εgəŋme, álá póró. ¹⁵ Ne gétu εyigémbə ne εbwó átēné né mbε geluɔge Ḫsəwə, ápyεé utəó ndere ampyεé upε Ḫsəwə ne mmu ɛcha upε wuú yéndégébé. Ne ji ayi ajwəlē né mfaá geluɔge gefwa abeé nyε ne εbwó, abame εbwó. ¹⁶ Ḫbwó ábeé se mesa, mmwəlē manaá εpyε sé εbwó, ŋmee sé doó sé εbwó ne menyammyε ntó ásənegé sé εbwó. ¹⁷ Néndé Maá εgəŋme muú alú kwókwólé ne geluɔgé gefwa εyigé na ne ábáme εbwó nkane membame magəŋme. Ne ajame nyε εbwó áfε ne baá anyi ayi awyaá manaá ami machyεge gejwá εyi gélágé byεé. Ne Ḫsəwə ntó atilé nyε εbwó manse ako né amε.”

8

Maá εgəŋme abea melú εma εwé εgbeé malu akénéama

¹ Ne Maá εgəŋme ábeagé melú εma εwé εgbeé malu akénéama mbaá meko né mfaánebuú ákwené álá təmee né genóge gebagé nchwa neke.

² εpyεge mbə, ngε makiénné Ḫsəwə akénéama

ndere átené né mbε ushu Əsəwə. Achyεé áji mbá akénéama.

³ Ne εkiénné εwé fō egbaré maá gekú ayi ákwyεé ne gul εchhwəó tené né mbε geluó εyigé ásəó unó bi úwya gebε gelágél. Achyεé εwú gejamégé unó gebε bina nnó εcho ne mmyemenene bə́ Əsəwə ako, εnere mfaá geluó εyigé ákwyεé ne gul εyigé gelú né mbε geluógé gefwage Əsəwə ásəó áchyeé mbaá Əsəwə. ⁴ Ndere εsəó unó gebε εbimbə, amuawε choncho ne mmyemenene bə́ Əsəwə, átane né amu εkiénné Əsəwə εwémbə áfε né mbaá Əsəwə. ⁵ Epyege mbə, εkiénné Əsəwə εwémbə εfere ujenjε mewε né mfaá geluó εyigémbə, εfyε ne mmu maá gekú yimbə εfome fa mme. Efómégé mbə, mbaá áwyale, mamfeé anyane gbaŋgbəñ, gasama akele mamamama, ne mme anyigé tégi tégi ne eshyε.

Makiénné Əsəwə ayi mbε ani afome mbaá εbwó

⁶ Ne makiénné Əsəwə yimbə akénéama ayi ágbaré mbá akénéama, ákpome mmyε mamfəme.

⁷ Ekiénné εwé mbε éfomege mba áwuú, makankoma ne mewε εchware ne manoó εkwe fa mme. Ne mewε εwémbə εkaré mme né malu aleé, εsə melu εma kpákpá choncho ne unəó ne byaá mewaaá.

⁸ Ekiénné Əsəwə εwé εgbeé apeá éfomege mbá wuú, áfome genó gefə ne mmu εbεé mega εyi gelú εké gekpékpegé mekwε εwé mewε εlúlé wye wum wum wum. Genó εyigémbə gekwege gekare εbεé mega né malu aleé, melu εma εlá manoó manoó.

⁹ Ne yéndégenó εyi gelú wyeé gegbo, ne masogeka ayi alú wye áchóó.

10 Ewé εgbeé álēe εfɔmege mbá wuu, gekpékpgé membe ayi agenege eké gelogé εlwε, atane mfaá akaré manyi mme malu álēe akwe né melú εma choncho ne baá anyi abi kokoó. **11** Membe yina ákamege nnó, “Unywone.” Ne melu εma εwé membe yina akwene wye, né geluage malu ayina álēe ela nywone nywonege. Gejamege bɔ́ abi anyuú manaá ami matane wyeé ágbo.

12 Ne εkiénné Esowá εwé εgbeé makiénné ani, εfɔmege mbá wuu, ákarege ndere ηmee, mfaá, ne ambe ágēnege sé né malu aleé, melu εma εkwe kendeé. Ne akarege gébé εyigé utuu uwyage né malu aleé mfaá ne ambe ágēne sé ne melu εma wó. Wyembɔ́ ntó ne εpyeé ne bií ne ηwɔ́mese.

13 Ne mbwε amε nké mpele, ngε ndere nenya nelynege te mfaá, ne nwu ndere nejóoge kenké neké, “Ebɔ́ nyε, εbɔ́ nyε, εbɔ́ nyε ne bɔ́ abi álú né mme gebégé makiénné Esowá ayi álaá áleé áfɔmege mbá bwó.”

9

Ekiénné Esowá εwé εgbeé makiénné ata εfɔme mbá wuu

1 Ne εkiénné Esowá εwé εgbeé makiénné ata εfɔmege wuu mbá, mma ngé membe fɔ atane mfaá, akwe mme. Achyεé ji agbogóló ayi anenege gepyeé εyi gélágé pó ne kwyakwya. **2** Ne membe yimbɔ anenege meno gepyeé εyigémbɔ, amuawε atane wye εké amuawε laáwa. Amuawε yina agbε ηmee né mfaánebuú mbaá akwe gemuagemuá. **3** Egome etane né mmu amuawε yimbɔ εkwe fa mme. Achyε εwú uto mantye bɔ́ wye ndere εbi ngat áwyaá fa mme. **4** Agaré εwú nnó εpyege fɔ

genó gebo ne jyage fə, yé εbέ lé dambyanja ne yéndé gefogé genoá, εpyε lé genó gebo ne bəó abi álá ápó ne gelogé Esəwə né mampwε bwó. ⁵ Achye fə εwú uto nnó éwá εbwó wó, alya elé εwú nnó etyε εbwó né bə amfaá áta. Ne ubale εbi εbwó áwuú nyε ubε wye ndere εbi ngat atyεé muú. ⁶ Né amfaá bimbə áta, ákεlege nyε negbo nnó newa εbwó ágεne. Néndé yé lé εbwó áshyage negbo, negbo nebεé fə εbwó kwókwólé.

⁷ Egome εwéna, elú εké mpó mekagala εyi áfyε ejí unó manjyε bee. Akwere εwu unó fə né makpo, unó bimbə úlú εké délaré gefwa εtiré ákwyεé ne gul, ne mashu εbwó malu εké mashu akwaá. ⁸ Mejwε bwó εshya metyεé εké mejwε andée ne maŋené bwó álú εké ayi genyanya. ⁹ Akwere uwya yéndé εgomé ne gebagé gese εyigé bəó abi ájyεé bee ákwerege né uwya. Gewya εyigé ubagele bwó upyεé gélú εké gewyage mboó gese uka upea ayi mpəó mekagala εjame ne gatele εjyεé bee. ¹⁰ Egome εwémbə εwyaá magyεé εké magyε ngat. εwya uto né magyε bwó matyεé bəó né bə amfaá áta. ¹¹ Ne muú ayi álú mfwā bwó, elé εkiénné Esəwə εwé εgbare agbogóló gepyεé εyi geláge pō ne kwyakwya. Bəó Hibru akú εkiénné εwéna nnó Abadən. Ne bəó Grek ákuú εwú nnó Apolyon (ula utene nnó menchə unó).

¹² Néjáne εfwyale εniné mbε nekoó, wúgε ayifə apea alú chwəó.

Εkiénné Esəwə εwé εgbee makiénné akéné εfome mbá wuú

¹³ Ne εkiénné Esəwə εwé εpyεé makiénné akéné, εfomege mbá wuú, nwú meko muú fə ndere atane

né maŋkú ani ayi alú né geluó εyigé ákwyέ ne gul εyigé gelu né mbε ushu Εsəwə. ¹⁴ Meko yimbø ajǿ ne εkiénné Εsəwə εwémbo aké, “Kaá makiénné ani ayi áféné kwókwólé ne εbeé kpa εwé ákuú nnó εbeé Yufretis.” ¹⁵ Ne εkiénné Εsəwə εwémbo εkaá ayina ani. Elé né nchwónkekε εniné na, né bií εbi na, mfaá ayina ne ηmeeé εniné na, ne Εsəwə abelé me nnó makiénné ayina ákáré bǿ abi álu fa mme malu áleé, áwá melu εma. ¹⁶ Agare me aké mpa εkwǿ bǿ abi ákwǿme né mfaá mpǿ mekagala ájyeé bee aja kpaá apwǿ, alú bǿ dele ne bǿ dele. ¹⁷ Né amε gejya yina, ngé mpǿ mekagala ne bǿ abi ájwǿle mfaá εji. Bǿ bimbo áfyέ uba useé ummyε εbi bǿ bee ákwerege né uwya. Ubaá useé bina ugølege εké mewε, uwyaá ugile nkane genó εyigé ákuú nnó Safaya, ne úlú ntó εkwǿekwǿ εké genó εyigé ákuú nno solfǿ. Mpǿ εyina εwyaá makpo εké makpo genyanya. Mewε, ne amuawε, ne solfǿ εtanege εji né meno. ¹⁸ Unó bina ulεé, εbi uwáne bǿ ubi utané né mano mpǿ εyimbǿ, mmyε εké mewε, ne amuawε ne solfǿ ukare bǿ abi alú fa mme né malu áleé uwa melu εma. ¹⁹ Néndé εshyε mpǿ εyina εtanege εlé né manó ne magyε εbwó. Magyε bwó áwya makpo εké mmyǿ. Elé ne magyε εbwó yina, ne εchulé bǿ.

²⁰ Ne bǿ abi unó bina ula uwa wó, ályaá fó gabø ayi εbwó ápyέ wó. Anogé wyε aló nchyε ne aló uka abi ákwyέ ne gul ne seleba akwyέ ntó ne afyaákó, mataá ne unǿ. Yé elé aló uka bina, álá áwuú, álá ágéné ne álá ákené fó, εbwó ánogé wyε abi. ²¹ Ne ályaá fó ntó bǿ manwáné wó yé elé mafoó manyε, manane tametame ne εjo manjo ályaá wó.

10

Jøn agé ekiénné Esøwø né amε gejya ndere egbaré gebagé ηwε εyi apwiré

¹ Ne mma ngé gekpékpgé ekiénné Esøwø ewé fō né amε gejya, etane né mfaánebuú eshulege mme. Ndere εwú εchwoó, geko gefyale εwú mmyε εké ndeeé, ne εmbya meshu εgyaá εwú né mekpo, ushu bií ushwanegε εké ηmεé ne uka εbií ntó úlú εké ukwa bi mewε εlulé wyeé. ² Egbaré gebagé ηwε ayi abø apwiré, nana gelu fuú né εbwø wuú. Echoó geka jií εyi εbwønyε né εbεé mega ne εyigé εbwøbe né mewaa. ³ Ejǿ keŋké εkále εké meko genyanya. Ekalege mbo, néfe nnya nekame gbaŋbaŋ ndø εkénéama neshuú εwú meko. ⁴ Ne nefe εnina neyágε mbo, nké nsa genó εyigé me nwuu néjǿ, nké nwuu meko muú fō atané né mfaánebuú ajǿ ne me aké, “Osage fō genó εyigé nefe εnina néjǿ, bele geji ne metǿ wyeé.”

⁵ Ne εkiénné Esøwø ewémbø εwé ngene εtene né mewaa né εbεé mega, εbwεé εbwønyε wuú né mfaánebuú. ⁶ Ekele mabo Esøwø, muú alú mebe tε kwyakwya, muú akwyεé mfaá, mme, εbεé mega, ne yéndégenó εyi gelú wyeé εké, “Njǿgε wáwálé nnó góbé gechǿ gepó εsé. ⁷ Yémbø εkiénné Esøwø εwé εpyεé makiénné ákénéama εfómégé mba awuu, Esøwø apyeé nyé unó bi ji abó ábelé bibí upyε wáwálé ndere ji agaré bǿ utǿ bií bǿ εkpávε Esøwø nnó upyε nyε.”

⁸ Ne mako ayi me mbo nwuu atane mfaánebuú ama ajǿ ne me aké, “Chwø sé gegbagé ηwε yimbø né εbwø εkiénné Esøwø εwé εchoó geka εbεé mega ne geka mewaa.”

9 Ajógé mbø, mfε mbaá εkiénné Εsøwø εwémbo, ngií εwu nnó εchyεé me gebagé ηwε εyimbø, εjøá ne me εké, “Sε gejí ᄂnyé, gebøóge nyε wø né meno εke nnywøá yémbo gekwønégé wø unε genywønege nyε.”

10 Ne nse gebagé ηwε εyimbø né εbwø wuiú nnyé. Gebøóge me né meno εke nnywøá ne gekwønege me né unε gelá nywøne nywønege. **11** Nyége mbø, ágaré me aké, “Jø maá ma garé genó εyi gepyeε nyε ne bøá malø mme meko, ufoá ufoá bøá, ufoá ufoá mejoá ne afwa.”

11

Εsøwø atø bøá εkpávε apeá

1 Unó bina ukogé, áchyεé me meto εwé ámøge unó wyεé. Ne Εsøwø ajøá ne me aké, “Chó mæé echa upε wa ne geluágé upε. Pa ntø bøá abi ánogé me wyε. **2** Yémbo, ømøge fó dachi echa upε wa, lyaá ji néndé me nlyaa ji mbaá bøá abi álá ápø bøá Jus, nnó ágbaré gefwage bwø né melø ukpea wa né bø ámfaá usa upea meso εpea. **3** Ne ntøme nyε bøá ba apeá abi ágaregémekomejøá Εsøwø, nchyøge nyε εbwø uto mangaré bøá genó εyi me mpyε nyε. Ne ágaregé nyε geji, áfyεé mandeé nekwi né ndø døle meso usaá ufyø ne εlεé.”

4 Bøá bina apeá ne álu εké unøá Olif upeá ne álu ntø εké uluø matúlékanj upea εbi utøne né mbø ushu Εsøwø Ata muú ágbáregé gefwa mme. **5** Ne mbøgø muú amuagé mampye εbwø genó gebo, mewε εtanege εbwø né meno εsøá muú mawame εbwø yimbø, mbøntø ne bøá abi amuame mampye εbwø genó gebo, ábøá mamgboó. **6** εbwø áwyaa

uto magbaré manaá nnó ákwegé fó né gébé εyigé εbwó ágaregé mekomejó Ësəwə. Awyaá ntó uto mambwəlē manyi ála manoó manoó. Ne áwyaaá ntó uto mants mameé ufə ufə́ áchhwó fa mme ndere εbwó ákεlege.

⁷ Anerege mangaré mekomejó Ësəwə, menya mebo ayi atané né gepyεé εyi geláge pó ne kwyak-wya achwó mmye nyε ne εbwó apwə, awá εbwó. ⁸ Ne uŋkwə bwó ulaá nyε né metoó meloó, méló kpaá εwémbə mbaá ayi aselé nya Ata sé áwəme nya né gekwa. Ne mabə ami ákuú melo εwéna né neka élé Sodom yé nnó Ijip. ⁹ Ufə́ ufə́ bə́ yéndé ntoó, ufə́ ufə́ mejoó ne malə mme mako átane áchhwó ágene uŋkwə bwó né ndə elεé ne geba, ákamegé fó nnó muú ánií ubi. ¹⁰ Matoó ágoó nyε bə́ mme meko ndere bə́ bina ápea ágbóo, ne ápyεé nyε εpaá géту́gé negbóné bwó, áwεlē atε mako néndé mekomejó Ësəwə ayi bə́ bina ágaré ápyεé bə́ mme áwú ubalé də́. ¹¹ Yέmbə ndə yina elεé ne geba εkogé, Ësəwə atəmē gejulé εyi gechyεge gejwá gekpε uŋkwə bə́ bina né mmye ákwilé téné. Ákwilégé mbə bə́ ako abi ábə́ ágené εbwó εfə εkwə εbwó né matoó də́. ¹² Ne bə́ bina ápeá, áwú meko muú fə ndere ákuú εbwó keŋké né mfaánebuú, aké, “Kwəgé déchwó wena.” Ne ndere bə́ mawáme bwó ápelé, εbwó ákwə áfε né mfaánebuú né mmu gekó. ¹³ Wyε né gébé εyigémbə, mme ányígé ne εshyε tegetege ákáré melo εwémbə né malú afya, ne upú εbi úlú né melu εma ukwe ne mmye muú ayi ágboó álú dəle bə́ akénéama. Bə́ abi álá, εfə εkwə εbwó matoó ánogé Ësəwə muú əlú né mfaánebuú.

¹⁴ Nejáne εfwyale εniné negbée manjáne apeá

nekoó, wúgé εniné negbeeé áleé nechwoó.

Ekiénné Εsəwə εwé εgbeé makiénné akénéama εfɔme mbá wuu

15 Ne εkiénné Εsəwə εwé εgbeé akénéama εfómégé mbá wuu, nwú meko makiénné Εsəwə ndere ájogé keŋké áké, “Ata Εsəwə sé ne muú wuú ayi ji ajyaá nnó ábé mempoó se awyaá uto mangbaré gefwa fa mme nana. Ne Εsəwə ágbáregé gefwa tε kwyakwya ne kwyakwya.”

16 Ajóégé mbø, ákpakpa bimbø, εsaá meso εni abi ájwølé mfaá uluɔ gefwage bwó né mbø ushu Εsəwə ákwe mashu mme né mbø ushu Εsəwə áfeé Εsəwə,

17 áké, “Ata Εsəwə, wø Muú ɔpwǿ amu, wø muú ɔlu ne ɔbo ɔlú, εsé déchyegé wø matame néndé ɔleré gekpékpegé uto bi wø ɔwyaá ne ɔlo mangbaré gefwa jyeé fa mme. **18** Ne bǿ abi abø álá ápo fó Jus, εbwó ábǿ metǿ usǿ ne wø dǿ. Yémbø gébégé εyigé wø ɔlerégé metǿ usǿ wye gekwøné. Ne gébé gekwøné εyigé wø ɔsaó mpa bǿ abi ágbøo. Gébé ntø gekwøné εyigé wø ɔchyegé nsa mbaá bǿ utǿ byeé, bǿ εkpavé Εsəwə ne bǿ ako abi áfǿ wø, abi aŋea gemε ne abi álá aŋea wø. Ne gébé gekwøné εyigé wø ɔwane bǿ abi áwáne bǿ ako abi áwáne bǿ fa mme yina.”

19 Aféége Εsəwə mbø, gepúgé Εsəwə né mfaánebuú génene. Ne mengé mekwaá menomenyέ εwé εtεnε mbaá menomenyέ εwé Εsəwə anyέ ne bǿ bií ndere elú né mmu gepúgé Εsəwə εyigémbø. Ne ngé ndere gasama akelé mamama, nefe nénya gbaŋgban, mbaá áwyale mme anyíí tegetege, ne makanjkoma akwene gejame.

12

Mendeé fɔ ne mmyɔ ayi akui nnó dragɔn

¹ Né gébé εyigémbɔ, ngé gekpékpgé genó fɔ εyi getané né mfaánebuú. Ngé mendée fɔ ayi ndée εyi ji afyeé εlú ηmee ηmee, aneré uka bií né mfaá mfaá. Akwere εlá gefwa εwé εwyaá ambe áfyaneápeá. *

² Mendée yina alú ne unε, ne ndere nebyee némyee ji ákalege gétugé awuú ubale nebyee.

³ Ne mma ngé gekpékpgé genóge fɔ εyi getané né mfaánebuú, nké mpelé, ngé gekpékpgé mmyɔ megεle, ayi apyeé εfɔ, awyaá makpo akénéama ne ambya afya. Ne akweré maá εlá gefwa né yéndé mekpo wuuú. ⁴ Akaregé ambe ayi alú né mfaá né malu áleé, mmyɔ ayina ase megye wuuú ajá melú εma agbε fa mme. Akwilé atene né mbε ushu mendée yimbɔ ayi alú mambye maá, agile nnó mendée yimbɔ abyegé maá ji abɔ anyee.

⁵ Ne mendée yimbɔ abyε maá wuuú mende. Maá yimbɔ ne aboó mámbε mfwa né malɔ mme meko. Agbaregé nyε bɔó mme meko ne amu matomato. Ndere abyené maá yimbɔ, áchwo fɔ́ ji ákpa ji áfε mbaá Εsowɔ né mbaá ayi geluɔge gefwa jií gelú.

⁶ Ne mendée yina jimbɔ́ abó afε né mashwo ne mbaá ayi Εsowɔ ákwyeé ábelé nnó ji abε wyeé, akpε bu né ndɔ dèle meso usaá ufyane ulεé meso εfya.

⁷ Epyegé mbo, ummye ukwe né mfaánebuú. Mfwa makienné Εsowɔ ayi akui ji Mikεl ne aŋgb̩a bií, ámye ne mmyɔ yimbɔ ne bɔó bií ntó. ⁸ Yembɔ Mikεl ne aŋgb̩a bií ámmye ápwɔ mmyɔ yimbɔ ne bɔó bií ne ákamé sé nnó mmyɔ yimbɔ ne bɔó

* **12:1** Elú wáwálé nnó: Mfaá ayi ájógembɔ, élé mfaá ayi ágεnege ne utuú.

bií ama abε ne melú manjwəlé né mfaánebuú wó. ⁹ Abú gekpékpé mmyø yimbø né mfaánebuú áshulé fa mme chóncho ne makiénné jií. Mmyø yina ne ákuú nnó danchəmeló, muú mawáme, ji ne alú mmyø ayi alə́d me téte nya mambwəlégé bə́d fa mme.

¹⁰ Ne nwú muú fø ajə́d keŋké né mfaánebuú aké, “Nana Əsəwə esé aferé bə́d né ɛfwyale gabø, alere bə́d ako uto bií ji awyaá né gefwa ɛyigé ji ágbárege ne Kras, Muú yi Əsəwə akweré ji elá gefwa ayi ji atəmé alere ntó uto bií fa mme. Néndé muú ayi aténege né mbε ushu Əsəwə sé utuú ne ɻwəmésé ápye mpa ne aŋmé sé ábú ji né mfaánebuú ashulé fa mme. ¹¹ Ne aŋmé esé bina ammye ápwə ji né utó manoó Maá ɛgóŋme ami magbəlé mme ne abyø meljmél ayi ɛbwə ágarége. Ne ɛbwə ásø yé gejwá bwá eké genó wó ne átene nnó yé ɛbe élé negbo ɛbwə ágboó. ¹² Mfaánebuú ne bə́d ako abi ájwəlegé wye, bεége ne nechóchá. Yémbó ɛbə́d nyε ne εnyú abi délú né mme ne mabεé mega néndé, danchəmeló ashulé achwá báne εnyú ne metə́d usə néndé ji akaá nnó gébø jií εyi gelaá géjásé wó.”

¹³ Mmyø yimbø agégé nnó ábú ji ashulé fa mme, alə́d mamfwénégé mendée yimbø ayi ábyené maá mende nnó awá. ¹⁴ Yémbø áchyε mendée yimbø ukpékpé ubagele upeá ɛbi úlú eké ɛbi nenya nnó ályéné ájyε ábí né mashwəne mbaá ayi Əsəwə ákwyε ábelé nnó ji abεé wye ábelé ji bu né aŋmε álεé ne geba. ¹⁵ Ne mmyø yimbø awó manaá né meno, majá eké ɛbεé nnó ɻgbannyi ashwa mendée yimbø anó nnyi. ¹⁶ Yémbø mme apoó mendée yimbø, anené meno anyú manaá ami mmyø yimbø awə́d mako. ¹⁷ ɛpyεgé mbø, mmyø yimbø metə́d

εsó ji dœ́ ne mendée yimbœ, alyá ajye ηme ummyε ne upyáne mendée yimbœ, bœ́ abi ábèlege mabé Εsœwœ ne bœ́ abi ágaregé wáwálé ayi Jisœs aleré né abya melómélá, nnó εbwœ ne Mmyœ yimbœ atené né mbale εbœ́ mega.

13

Menya mebo ayi atáne né mmu εbœ́ mega

¹ Ndere mmyœ yimbœ aténe εwú, ngé menya mebo fœ ndere atanège né mmu εbœ́ mega. Menya yimbœ awyaá makpo akénéama, ne ambya afya. Akweré maá εla gefwa né yéndé εmbya wuú. Né mfaá yéndémekpo wuú asa mabœ wyε ami machœ́ mabœ Εsœwœ. ² Menya yimbœ afulémekwaálá, awyaá uka εké εbi menya fœ ayi afulémaamyε ákuú ji nnó beé. Ne meno wuú εlú εké menó genyanya. Ne mmyœ yimbœ achyeé menya mebo yimbœ, uto εbií ne gekpækpegé εshye wuú nnó, agbaré gefwa. ³ Menya yimbœ, mekpo wuú εma, εlu εké abœ akε gepa wyε εyi gelú manwá ji wáne, yémbœ gepa εyigémbœ, gegbo mé. Ne bœ́ mme meko álá mano mekpo fuú gétúgé genó εyina, áló mankwœlege ji. ⁴ εbwœ ako ánogé mmyœ yimbœ gétúgé ji achyeé uto bií mbaá menya mebo yimbœ. Ne ánogé ntó menya mebo yimbœ ajágé aké, “Ndémuú alú εké menya yina, ne waá ákágé mmyε umyε ne ji?”

⁵ Ne ályaá menya mebo yimbœ nnó ádoggé εbwœ εwœme áchogé mabœ Εsœwœ, ne ályaá ji ntó nnó aleré uto bií né usaá bœ amfaá upeá meso εpeá. ⁶ Menya mebo yimbœ aló manlwerege Εsœwœ, achœ́ mabœ mií ne ami bœ́ Εsœwœ abi álú né mfaánebuú.

7 Achyεé ji ntó uto nnó ammyε bee ne bə́w̥ Esow̥ fa mme apwə́ εbw̥. Ne áchyεé ji ntó uto nnó, abε mfw̥a mbaá matoó mme mako, ufw̥á ufw̥á bə́w̥, ufw̥á ufw̥á mej̥o, ne malɔ mme mako. **8** Ne bə́w̥ ako abi álú fa mme ánogé nyε menya mebo yimb̥. εbw̥ bina ne tε ula ulɔ́ mme álá ása f̥ó mab̥ bw̥ né mmu ηwε ayi asame mab̥ bə́w̥ abi ábə́w̥ nyε gejwá εyi gélágé byε. Νwε yimb̥ elé ayi Maá εgón̥me ayi ab̥ awáne.

9 Muú ayi awyaá matu áwú. **10** Yéndémuú ayi Esow̥ aj̥oá mé nnó apyε ji, apyεne nyε ji. Yéndémuú ayi Esow̥ aj̥oá me nnó áwá ji ne aparanja, áwané nyε ji ne aparanja. εwéna elú elé majyε mbaá bə́w̥ Esow̥ nnó ab̥ mankogé matoó, áfyεé wye met̥o ne ji.

Menya mebo ayi átane né mmu mme

11 Ne mma ngε menya mebo ayi f̥o ndere atanege né mmu mme. Awyaá ambya apeá εké maá εgoñ̥me, ne aj̥ogé mej̥o εké mmyo. **12** Ase uto uko εbi menya mebo ayi mb̥e awyaá apyε ukpεkp̥e unó né mb̥e ushu wuú. Apyεé mme ne bɔ́w̥ ako abi ájw̥legé wye ánogé menya ayi mb̥e yimb̥, ayi gepa εyi gelu manwá ji gegbóo. **13** Ne menya mebo yimb̥, ayi atane né mmu mme, apyε ukpεkp̥e ufélekpa εbi ye εbelé mewε etane né mfaánebuú εkwe mme bə́w̥ ako ag̥e. **14** Abwəlé bə́w̥ abi álú fa mme né ufélekpa εbi ályaá ji apyεé né mb̥e ushu menya ayi mb̥e. Agaré εbw̥ nnó ákwyεé meló uka ayi afulé menya ayi ab̥ akelé ji gepa εyi geké gewa ji yémb̥ álá gbóo wó. **15** Ne ályaá menya ayina nnó ato gejulé mbaá meló uka yimb̥ nnó áb̥ gejwá, áj̥ogé mej̥o, apyε nnó áwá bə́w̥ ako abi álá ánogé

fɔ ji, ¹⁶ apyε ntó áfyε bɔ́ ako gelo né εgbε εbwɔnyε yé ne mampwε. Abi álá aŋea gemε wó ne abi aŋea gemε, ubyá bɔ́, afwa ɳka, afwé ne abi álá pó afwé, afyε εbwó uló mm̄yε. ¹⁷ Apyεmbɔ nnó muú álá pó ne gelo εyigémbɔ ákpogé fɔ genó yé εbε élé mana genó anamé fɔ. Ne gelo εyigémbɔ geténé mbaá mabɔ menya mebo ayi mbε, yé εbε élé nɔmba ayi aténé mbaá mabɔ mií.

¹⁸ Ewéna élú lé majyε mbaá bɔ́ ako nnó yéndémuú abε ne denga né mechɔ εwéna. Ne yéndémuú ayi awyaá defɔ́ afεre akaá ulaá geloge menya ayina. Geji geténe mbaá mabɔ mekwaá. Ne gelo jií élé “666”

14

Maá εgɔŋme ne usaá dεle bɔ́ ukénéama meso εni

¹ Ne nké mpelé, ngé maá εgɔŋme ndεre aténé né mfaá mekwε εwé ákuú nnó Sayɔn ne usaá dεle bɔ́ ukénéama meso εni. Asa mabɔ Maá εgɔŋme ne ami Ntε wuú né mampwε εbwó. ² Ne nwú meko muú fɔ né mfaánebuú, meko yimbɔ awyale εké meko makɔne nnyi ne anyáne ntó keŋké εké nefε. Meko ayi nwú mbɔ alú εké bɔ́ ákwεlε bɔ dandyεé εbwó. ³ Ne njune bɔ́ bina ákwa εkwɔ meke né mbε geluage gefwage Ɛsɔwɔ ne menya εni εyi élú mebε ne ákpakpa. Ne yé muú ayi ákágé εkwɔ εwéna apó, εkosé εbwó ambɔ́ ne ákaá. εbwó bina ne álú bɔ́ abi Ɛsɔwɔ áwené gemége εbwó né gabo fa mme. ⁴ εbwó bina ne álú bɔ́ abi ábele menyammyε εbwó pópó yé andée álá akaá wó, gétugé álú ubwyεne. εbwó ákwεlege Maá εgɔŋme ájye yéndé mbaá ayi ji ájyeé. Álú bɔ́ abi Ɛsɔwɔ áwené gemége bwó né gabo né geluage bɔ́ ako abi álu fa mme. εbwó álu

ndere mbwε mbε ayi áchyεé mbaá Ḫsowá ne Maá egøŋme. ⁵ Gebyø gepø fó εbwó né meno néndé εbwó álu póró ápó ne deba.

Makiénné Ḫsowá áleé ágaré mekomejoo Ḫsowá

⁶ Ne mma ngé ekiénné Ḫsowá ewé fó ndere elyεnege té mfaá. Ekpa abya melámélá ayi álu tε kwyakwya mangaré mbaá bøó malø mme meko. Yéndé ntoó, uføá uføá mejoó ne uføá uføá bøó. ⁷ Ejøá ne meko keŋké eké “Føgé Ḫsowá ne nógé ji néndé gébé gekwané eyigé ji assó mpa bøó fa mme. Ndere elúmbø, fäge ji muú akwyεé mfaá ne mme chónchó ne mabεé mega ne ambu annyi.”

⁸ Ekiénné Ḫsowá ewé fó ewé egbeé makiénné ápeá echwø ntø, eké, “Babilon ákwe, melá ewé εbø elú meló ñgo ekwe ‘burup’ ewó ñgma mme. Manane jií ayi ji anané tametame áchó malø mme mako. Manane ji yémbø alu eké élé mmøó ne ji achyεé malø ayifø anyuú mapyené εbwó.”

⁹ Ne ekiénné Ḫsowá ewé fó ewé egbeé makiénné áleé echwø ntø, ejøá ne meko keŋké eké, “Bøó abi ánogé menya mebo ne melø uka wuú, ne ákame nnó menya yimbø afyeé εbwó gelo jií né mampwε εbwó yé né amu εbwó, ¹⁰ Ḫsowá achyegé nyε ntø εbwó εfwyale. Efwyale εwémbø ebé nyε eké mmøó matomato ami álá áchwaré ne maná wó, amí Ḫsowá afyeé né mmu ñkø wuú ayi metøó usøó. Ne Ḫsowá apye nyε εbwó ásøó né mmu mewε ewé εlulé ne genø eyigé ákuú nnó sølfø. Ne εbwó ásøgé nyε né mbε ushu makiénné ukpea ne Maá egøŋme. ¹¹ Ne amuawε ayi atanegé né mewε ewé εsøá εbwó, átanegé nyε wyε tanegé té kwyakwya ne kwyakwya. Bøó bina abi ánogé menya mebo yimbø

ne melo uka wuú ne yendemuú ayi ákame nnó menya yimbø afyeé ji gelo εyi getene mbaá mabø mií, ugbeé mmye upó ne εbwó utuú ne nwømese.”

¹² Mechø εwéna elú elé majyeé mbaá bøó Εsøwø nnó ákogé matøó εbwó. εbwó bina ne ábølege mabø Εsøwø ne áfyee wye metøó ne Jisøs.

¹³ Ne nwú meko muú fø né mfaánebuú nkane ajgé ne me, aké, “Sa meko mejøó εyina: aké elø nana εjyegé mbe metøó megømegø εbøé ne bøó abi ágboó ndere áŋkwølé Jisøs Kras.” Ajgémbø Mendoó Εsøwø ekamé εké “Εεh elú wáwálé. εbwó ágbéege nyε mmye né utøó εbwó néndé nsa utøó uløulø εbi εbwó ápyeé akwølege nyε εbwó.”

Jøn agé amε geja ndøre Εsøwø asøó nyε mpa bøó né biti bi kwyakwya

¹⁴ Ne nké mpelé, ngé geko εyi gelu pøpø, ne muú fø ajwølé né mmu geko εyigémbø alú εké maá ntø mekwaá, akweré εla gefwa εwé akwyee ne gul. Agbaré ηga mechyamechya né εbwø wuú, ηga yimbø awya geti getye getyeé. ¹⁵ Ne εkiénné Εsøwø εwé fø εtane né εcha upε Εsøwø, εkú muú ayi ajwølé né mmu geko keŋké εké, “Lo mankyε mbwø ne ηga wye ayi ɔgbaré, néndé gébø εyigé ákyε mbwø gekwané ne mbwø ayi álu né mme ákwøné mankyε.” ¹⁶ Ejogé mbo, muú yimbø né mmu geko afu ηga wuú né mme, akyε mbwø né mme meko.

¹⁷ Epyegé mbo, εkiénné Εsøwø εwé fø εtané né mmu εcha upε Εsøwø né mfaánebuú. εwú ntø egbaré ηga mechya yimbø ayi ákuú nnó shøkel.

¹⁸ Ne εkiénné Εsøwø εwé fø, εwé εbøó uto εpwø mewø εtané kwøkwølé ne geluøgø upε Εsøwø, εkú εkiénné εwé egbaré ηga mechyamechya ejøó keŋké

εké, “Gé umpøme unøá εbi ákuú nnó grep, uwøme né mme ugøle. Cho soá ucháchó bwó ne ñga ayi wø ñgbaré mbø.” ¹⁹ Ejgógeimbø, ekiénné Esøwø ewémbø, εfu ñga wuú fa mme, esøré umpomé grep εbimbø, εju né mmu εjya εwé anamege ubi wye. Ejya εwéna eténe mbaá metøá usøá Esøwø ewé ji áleregé nyε bøá. ²⁰ Ejya εwéna εpofó né melø. Efembø ne ájyale upøme εbimbø manoó matané, makoó byøgøløgølo εké εbeé. Metyεé εbeé manoó εwémbø elú usaá ñkpa neke ufya. Ne ugome εbeé εwéna úlú genóge matyεé amu ápeá.

15

Makiénné Esøwø akénéama áchwø ne uføá εfwyale ukénéama

¹ Unó bimbø ukoogé, mma ngé gekpékpgé genó gefø né mfaánebuú εyigé me nlá nkágé garé. Genéá ne gepwø amu. Genó εyigémbø élé makiénné Esøwø akénéama ayi akpané uføá εfwyale ukénéama. Efwyale εwéna ne elu εwé kwyakwya néndé élé né uføá εfwyale bina ne Esøwø alerege nnó metøá usøá wuú εbye.

² Ne ngé genogé fø εyi gelú εké εbeé mega. Gelú εføé εføé áchwaré ne mewø. Ne bøá abi ammyøé apwǿ menya mebo yimbø ne melø uka wuú, ne álá akamé fø nnó afyøé εbwø gelo né mmyø εyi geténe mbaá mabø mií wð, átené né mapeá εbeé mega εwéna εwé elú εføé εføé. Agbaré manke ayi Esøwø achyeé εbwø. ³ Ne ákwa εkwø εwé Mosis muú utøá Esøwø abø akwané ne εwé Maá egøηme abø akwane, aké, “Ata Esøwø Muú ɔpwǿ amu, unø bi wø ɔpyøé úlú ukpékpré ne upwǿ amu. Wø elu mfwa malø mme mako. Depø etyø εtiré wø ɔpyøé

délú wáwálé ne cho. ⁴ Ata yé muú fɔ apó ayi álá afɔ́o wɔ, yé muú fɔ ntó apɔ̄ ayi álá nógé wɔ néndé, wɔ mbií ne ɔlu muú ukpea. Bɔ́o malɔ̄ mme méko ánogé wɔ néndé yéndémuú agé nnó depó etire wɔ ɔpye délú cho.”

⁵ Bɔ́o bina anerege mankwa εkwɔ̄ εwéna, nké mpelé εcha upε Ɛsəwɔ̄ né mfaánebuú enené nge maá getoge ukpea Ɛsəwɔ̄ né mmu. ⁶ Makiénné Ɛsəwɔ̄ akénéama ayi agbaré ufɔ́o εfwyale ukénéama átané né mmu εcha upε Ɛsəwɔ̄ εwémbɔ̄. Afye mandée póró ayi ágεnege, ne yéndémuú bwɔ́ áni gebagé ndeé genɔ̄ ji né εwɔ̄me. Uba mandee bimbɔ̄ ugεnege εké gul. ⁷ Ne menya ama né geluage menya εyi elú mebe εni, achyeé makiénné Ɛsəwɔ̄ ayina akénéama ukú ukénéama, εbi akwyε ne gul, ukú εbimbɔ̄ ugbeé ne metɔ́o usɔ́ Ɛsəwɔ̄ muú alu mebe te kwyakwya ne kwyakwya. ⁸ Ne amuawε ayi alerege ŋgo ne utoó Ɛsəwɔ̄, agbee né mmu εcha upε Ɛsəwɔ̄ εwémbɔ̄. Ne yé muú akágé kpé fɔ né mmu εcha εwémbɔ̄, kpaá té ufɔ́o εfwyale εbi makiénné Ɛsəwɔ̄ yimbɔ̄ achwó ne ubi εkogé.

16

Kwyakwya ufɔ́o εfwyale ukénéama εbi Ɛsəwɔ̄ achyeé

¹ Ne nwú meko muú fɔ né mmu εcha upε Ɛsəwɔ̄ εwémbɔ̄ ndere ajɔ́o kejké ne makiénné yimbɔ̄ akénéama aké, “Chóge dégbε genó εyi gelú né mmu ukú εbimbɔ̄ ukenéama εbi ugbeé ne metɔ́o usɔ́ Ɛsəwɔ̄ né mme.”

² Ajágé mbɔ̄ εkiénné Ɛsəwɔ̄ εwé mbε εjye gbe genó εyi gelu né mmu gekú jií fa mme. Ɛgbegé mbɔ̄, ubobo dekpa εtire denome ne démyεé deshulé né

mmyε bœ̄ abi áwyaá geloge menya mebo ne ánogé meló uka wuu.

3 Ne ekiénné Esowœ ewé epyeé makiénné apea ejye gbe genó εyi gelu né mmu geku jií né εbeé mega, εbwœlé ela eké manoó genkwœgé muú. Ne yéndégenó εyigé gelú né mmu εbeé mega gegbo.

4 Ne ekiénné ewé epyeé makiénné áleé, ejye gbe genó εyi gélú né mmu ejíí gekú né mabeé ne ambu nnyi, manaá mako mabwœlé mala manoó manoó.

5 Epyegé mbœ, nwú ndere ekiénné Esowœ ewé εbœ̄ mannyi mako εjœ́ eké, “Eeh wœ muú ukpea. Wœ muú œlu ne œbœ œlú, mpa wyε yi œsoá alú cho.

6 Néndé bœ̄ áwá nya bœ̄ ukpea ne bœ̄ ekpave byε, wœ œchye εbwœ manoó nnó ányú. Abó mbœ lé nsa mbaá genó εyigé εbwœ ápyeé.” **7** Ajogé mbœ, nwú meko muú fœ ndere atane né geluágé upε Esowœ ájogé aké, “Ata Esowœ wœ Muú Ḍpwœ́ amu, mpa wyε ayi œsoá alú cho, ne wawálé.”

8 Ne ekiénné Esowœ ewé epyeé makiénné ani, egbe genó εyi gelu né mmu ejíí gekú né ηmeé, elyaá nnó ηmeé edo bœ̄ awú gekpœsœgé ubalé eké εbi mewε. **9** Ubalé bina upyeé bœ̄ álwœrege Esowœ muú εfwyale ewéna elú ji né amu, yembœ ákwœré fœ matœ́ εbwœ alyaá gabœ ayi εbwœ apyε, áfegé Esowœ wœ.

10 Ne ekiénné Esowœ ewé epyeé makiénné ata, egbe genó εyi gelu né mmu geku jií né mfaá geluoge gefwage menya mebo yimbœ. Egbegé mbœ, mbaá ayi menya mebo yimbœ ágbáregé gefwa jií wyε ala gemuagemua. Ne akwaá ányee manœmé géтуgé ubalé εbi εbwœ áwuú. **11** Alwœré Esowœ muú alu né mfaánebuú géтуgé ubale εbi εbwœ áwuú, ne upa

εbi εbwó áwya né mmyε. Yémbø ákwore fó matøá bwó ályaá gabø ayi εbwó ábó ápyεé wó.

12 Ne εkiénné εwé εpyεé makiénné akéné, egbe genó εyi gélú né mmu geku jií né εbeé kpaá εwé ákuú nnó Yufrétis. Egbegé mbø, εbeé εwémbø ewa meko, mampyε nnó afwa abi atane né egbe εwé ηmeeé εtanεge agé meti ákoó. **13** εpyεgé mbø, ngé ubobo mandoó nchyε áleé ayi álu εké bø mantwere átané né meno mmyø yimbø ne meno menya mebo ne meno muú εkpávε ayi gebyø. **14** Mandoo yina εlε aló nchyε abi ápyε ufélekpa. Ajye bané afwa mme meko nnó ánywére εbwó mbaá ama ákpomé mmyε mamyε bee né gekpékpegé bií εbi Esowø Muú Apwøó amu achwøó.

15 “Wúgé, me nchwøó nyε εta nyú ndere menjo achwøó né gébε εyigé muú ala akaágé. Galágáló alú ne muú ayi abeé peé, abelege mandeé jií chanchá nnó εkáge ji akε gejøgéné akpa mekpo unoó.”

16 Ne mandoó nchyε yimbø, anywεre afwa mme ako né melu εma. Akuú melu εwémbø né mejøó bøó Hibru nnó Amagedøn.

17 Ne εkiénné Esowø εwé εgbeé makiénné akénéama, egbe genó εyi gelú né mmu geku jií né mmu gejulé. Egbege mbø nwú meko muú fó ndere atane né mmu gepúgε Esowø mbaá ayi geluøge gefwage Esowø gelu. Ajøó aké, “Nneré yéndégenó.”

18 Ajøgémbo, gasama akε mamamama, mbaá awyale wyøwyø, mamfee ányá gbañgbø ne mme anyigé ne eshyε. Geføó εyigé ákwaá álá álu danjé té mme aløó. **19** Mme anyigé mbø, melø kpaá εkaré né malu áleé, ne malø kpakpa né mme meko akwe. Ne Esowø ate gabø ayi Babiløn ápyεé, ápyε

ji anyú mmɔ́ ami malu né mmu ɳkɔ́ wuu. Mmɔ́ amibɔ́ matɛne né metɔ́ usɔ́ Ɛsɔ́wɔ́. ²⁰ Yéndé melɔ́ metɔ́ nnyi ne makwe kpakpa ásseé. ²¹ Ne ukpékpe makankoma ayi gema genɔ́ eké usaá bɔ́ pɔ́ŋ uta atané mfaá ákwe bɔ́ né mmyε. Bɔ́ álwéré Ɛsɔ́wɔ́ gétúgé ubale makankoma εbi εbwó áwu néndé, ubale bina uja dɔ́. *

17

Gekpékpegé mendée eno

¹ Ne εkiénné Ɛsɔ́wɔ́ ema né geluage makiénné akénéama εwé εgbaré ukú ukénéama εchwó joó ne me eké, “Chwó me nlerege nyε wɔ́ εfwyale εwé Ɛsɔ́wɔ́ achyεge nyε gekpékpegé mendée eno muú ajwɔ́lé né gejamégé mannyi. ² Afwa mme ana manane tametame ne ji. Ne manane ayi ji anané tametame achalé bɔ́ mme ako eké εlé mmɔ́ ne ji achyεé εbwó anyuú mapyεne εbwó.”

³ Ne Mendoó Ukpea εchwó me mmyε ne εkiénné Ɛsɔ́wɔ́ εwémbɔ́ ékpá me mfé né mashwɔ́ne. Njyεge εwú, ngé mendée fɔ́ ndere ajwɔ́lé né mfaá menya mebo fɔ́. Menya yimbɔ́ alú megelemegele, awyaá makpo akénéama ne ambya afya. Asa gejamégé mabɔ́ wyεé amí machɔ́ mabɔ́ Ɛsɔ́wɔ́ né menyammyε wuu meko. ⁴ Mendée yimbɔ́ afyε mandée magele ne mandée gefwa, akwyεé menyammyε wuu ne unó densɔ́ εbi akwyεé ne gul. Mataá ɳka ne unó εbifɔ́ εbi ujame ɳka dɔ́. Akuú ubi nnó pels. Agbaré amo ayi akwyε ne gul. Amo yimbɔ́ agbeé ne uboboo unó bi utεne mbaá manane tametame jií. ⁵ Asá mabɔ́ né népwε nií

* **16:21** Elú wáwálé nnó: Bɔ́ pɔ́ŋ bina anɔ́ wyε eké uba simen upea.

ami matene né genó gefɔ εyigé bɔ́ álá ákaágé garé. Asá wyε áké, “Gekpékpégé Babilon, mma andée εno ako, ne muú ayi ubobo unó bi upyeé fa mme utanegé ji né amu.”⁶ Ne ngé nnó manoó bɔ́ Ɛsəwɔ ne bɔ́ abi bɔ́ awáne gétúgé ápyeé genó εyi Jisəs aklege mampye mandée yimbɔ eké mmaó.

Ngégé nla meno mekpo fuú.⁷ Yémbɔ ekiénné Ɛsəwɔ eké, “Ulannó wɔ ɔlaá meno mekpo fuú?” “Ngarége nyε wɔ genó εyigé muú álá ákagé garé εyi getome ne mendée yina ne menya mebo makpo akénéama ne ambya afya ayi akpane ji ákéne.⁸ Menya mebo ayi ɔbɔ ɔgéné mba, abó alú nya mebε, yémbɔ apó sé mebε. Atanege nyε né mmu gepyeé εyi geláge pó ne kwyakwya akwó εwé. Ne ajyε nyε né mbaá ayi awáne nyε ji. Ne bɔ́ abi álú fa mme, abi te ula ulɔ́ mme Ɛsəwɔ alá assá fɔ́ mabɔ bwó né mmu ɻwε ayi ásame mabɔ bɔ́ abi ábɔ́ nyε gejwá εyi gélágé byé wó ágεge menya yimbɔ álaá nyε mano mekpo fuú, nendé menya yimbɔ abó alú nya mebε ne nana apósé yémbɔ amágé chwó nyε.

⁹ “Mechɔ εwéna ekelege bɔ́ ábé ne denja. Makpo menya yimbɔ akénéama áténe mbaá makwε akénéama ayi mendée yimbɔ ajwɔlé wyε.¹⁰ Makpo yimbɔ ntó akénéama áténe mbaá afwa akénéama. Né geluage afwa bimbo, ata agbo mε, ama alú né gefwa nana, ama ayi alaá alú danchwɔ. Achwɔgé ágbárege nyε gefwa jií né mboó gébé.¹¹ Ne menya mebo yimbɔ ayi ábó álu nya mebε, ne nana álá ápó sé, agbeé mfwa ayi agbeé afwa anee. Ne ji alú mfwa ama né geluage afwa bimbo akénéama. Ne ajyε nyε né mbaá ayi awane nyε ji.

¹² “Ambya yimbɔ áfyα ayi wɔ ɔgéné mbaó átené mbaá afwa áfyα abi álá álu dansε uto mamgbaré

gefwa, yémbø áchyεge nyε εbwó ne menya mebo uto mamgbaré gefwa né nchwa nekε ama. ¹³ Afwa bina áfyø, ákamege nyε meko ama, áchyεé εshyε ne uto gefwagé bwó mbaá menya mebo yimbø. ¹⁴ Εbwó ánjmeé nyε ummyε né Maá εgøjme. Yémbø, Maá εgøjme ne aŋkwølé bií abi ápyεé genó εyi ji akelege, εbwó abi Εsøwø akuú ne ajya ammyε nyε ápwø εbwó néndé ji alú mfwa ayi abǿ afwa ako ne Ata ayi abǿ bǿ Ata ako.”

¹⁵ Ne ekiénné Εsøwø εma εjǿ ne me eké, “Mannyi ayi wø ɔgene mbø, ayi mendée εno yimbø ajwølége wyεé aténe mbaá njune bǿ, ufǿ ufǿ bǿ, malø mme meko, ne ufǿ ufǿ mejǿ. ¹⁶ Menya mebo yimbø ne ambya afya ayi wø ɔgené mbø, áji ne menya yimbø jimbø ápaá nyε mendée εno yimbø. Aføge nyε yéndégenó εyigé ji awyaá, ályaá ji gejøgéné. Afyεé nyé menyammyε wuu ne ásø ji ne mewε. ¹⁷ Néndé Εsøwø ne áfyεé mechø εwéna né matǿ afwa bina nnø ákamé meko ama, achyεé utoó gefwage bwó mbaá menya mebo yimbø, nnø apyε ndere ji Εsøwø akélege kpaá té yéndégenó εyigé ji Εsøwø ajǿ gepyεé wáwálé.

¹⁸ “Mendée ayi ɔgené mbø, aténe mbaá melø kpaá εwé εwyaá mfwa ayi abǿ afwa malø mme mako.”

18

Melø Babiløn εkwe

¹ Unø bina ukogé, ngé ekiénné εwé fø ndere εtané né mfaánebuú éshulé fa me. Εwya gekpékø uto ne geŋøø εyi getane ji mmyε gepyε mme meko agéne. ² Ne εjǿ keŋké eké, “Gekpékøgé melø Babiløn εkwé burup, εla lé melú ujwølé alø nchyε ne mbaá ayi

mandoó nchyéé ne denwyōne debodebo ne εtiré bōó álá akií débigé wyéé. ³ Néndé manane ayi ji ánáne tametame achalé mme meko εké εlé mmōó ne ji achye εbwó anyú mapyεne εbwó. Afwa mme ábelé ntó ne ji ne bōó abi akεne gesé fa mme ákwe gefwa géтуgé gejøge manane tametame jií.”

⁴ Ne nwú ntó meko ayi fō ndere atane né mfaánebuú. Aké, “Bōó ba, tanegé délyaa ji ékágé dékpε mbwa ne gabō wuuú, ne nnó ékágé dékpε ntó né εfwyale εwé ji agene nyε. ⁵ Gabō ayi ji apyeé mbögé ákwigé jí né nchwε akwōnege né mfaánebuú. Ne Εsōwō ate gabō wuuú. ⁶ Pyεgε ne ji wyε ndere ji apyeé ne εnyú. Genó εyigé ji apyeé ne εnyú shuge ji amu manjáne ápeá. Fyεgε mmōó né mmu amo magbeeé, déchwaré mami matoó mapwō ami ji áchwaré achyeé bōó anyuú, déchyéé ji anyú mami. ⁷ Ne pyεgε ji ágε εfwyale ne ali wyε ndere ji áfεge gemε jií, ányεé apøge né mmu gabō. Ji adoó εbwō εwōme ajjgé aké, ‘Me mfwa mendée mpó fō mekwí ne mbεé fō ne mesome kāŋka’. ⁸ Ne géту εyigémbō, εfwyale éshūlege nyε ji mmyε né bií uma ne mameé, mesome, ne εmímí mesa. Ne asoó nyε ji né mewε néndé Ata Εsōwō εse muú asoó mpa wuuú, aŋea apwō amu.”

⁹ Afwa mme abi ábelé ne ji, εbwó abi ákpεnε mbwa ne ji ányεé né mmu gabō apøge ágεgε nyε amuawε ayi atanegε né mewε εwé εsōó ji, álili nyε álá ne mesome. ¹⁰ εbwó átene tεtε géтуgé áfaó nnó ákpεnε nyε né εfwyale ne melō Babilōn, ájelege mmyε ájgε áké, “Εbō ne wō nnó, Babilōn gekpεkpegé melō ne melō εwé εŋea gemε, εfwyale éshulé wō mmyε né nchwaneke ama.”

11 Boó abi ákεne gese fa mme álilí nyε álá ne ma-some néndé yé muú ayi áname unó gesenge bwó ápø sé. **12** Yé muú apó sé ayi áname unó bi εbwó ákpoó. Unó bina élé gul ne seleba, mataá malómáló ne unó bi ujame ḥka dǿ ákuú ubi nnó pels, εshyέ ndeeé, ndeeé afwa, ndeeé meggle ne geføgé ndeeé ḥka εyi ákuú εji nnó silk ne unó bi akwyέ ne ambya meshuú, unó bi ákwyε ne ufǿ ufǿ unǿ ebi ugǿ gebø unó bi ákwyε ne afyaákó, gese, ne geføgé ntaá εniné ákuú nnó mabel. **13** Unó εbifø ntó ebi álá name sé élé maweé ḥka ami manome gebø gelögéló, baá unǿ abi ápyε menyέ agǿ ákuú abi nnó sinatum mεéry, insent, ne frankinsent. Mmǿ grøp, maweé ne menyέ nkane: flawa melómélø ayi apyε brød ne mbeé geføgé nchi εyigé ákuú nnó whit. Ne utu nkane: mpø, magøjme, mpø mekagala, mboó gese uka úpeá ayi mpø mekagala εjame ne ákwaá abi ákpoó nkane afwε. Yé muú ápø sé ayi áname unó bina uko. **14** Boó abi ákεne gese ájøgé nyε ne ji áké, “Unó ulšúlø uko εbi wø økelege nnó ubø εbyέ upø se. Ne unó uko εbi upyε nnó wø øbe gbøne εbi upyε ntø nnó wø økwø ḥøø omáge gé sé ubi.” **15** Ne εbwó bimbø abi abǿ gefwa gétúgé ákεne gese ne ji áténégé nyε téte ne εfǿ nnó ákpøne nyε né εfwyale ne ji, álilí kejké ne mesome, **16** ájøgé áké, “Ebø nnó, ebø nnó ne Babiløn melø kpaá. Babiløn alú nyá εké mendée ayi abø afyeé mashyέ ndeeé, mandeeé magele, ne mandeeé gefwa. Akwyέ menyammyε wuú ne unó desø εbi akwyε ne gul, mataá malómáló ne unó bi ujame ḥka dǿ ákuú nnó pels. **17** Né nchwa nekε ama gefwa jií geko geno.”

Boó ákpakpa abi áŋjeá gemε né masogéka ne boó

abi ákene wye, abi ápye utóó né mmu, ne abi ákene gese né mmu, átenege nyé téte, ¹⁸ ákalege gétúgé ágéné amuawé ayi atanewe né mewé ewé asoó ji, ájelege mmye áké, “Cha oo, ndé melə ewé ekwone gekpékpé melə ewé.” ¹⁹ Ne áchwe matwə ágbə né makpo bwó, állé nyé ála ne mesome metsoá ájogé áké, “Ebə nnó, ebə nnó, ne melə kpaá, melə ewéna ne ebə elú melə ewé bəó ako abi awyaá masogéka né ebéé mega ákwene gefwa wyee gétúgé gefwa eyigé ji awyaá. Yembə né nchwanekə ama, yéndégeno eyigé ji awyaá génó.”

²⁰ Enyú ako abi délú né mfaánebuú begé ne nechóchó néndé Esəwə achə melə Babilən. Ne enyú bəó Esəwə, ángbá Kras ne bəó ekpávē Esəwə begé ntó ne nechóchó néndé Esəwə asoó me mpa wuu gétúgé gabə ayi ji apyeé eta nyú.

²¹ Ajogé mbə, gekpékpégé ekiénné Esəwə fə ebwéé ntaá εniné nelú eké gekpékpégé ntaá εniné ákwə́ unó εfome né mmu εbéé mega jegemmmm εjoo eké, “Wye ndere ntaá εniné na nékwene ne εshye nechəgeré, mbəntó ne áfómege nyé melə Babilən ne εshye, áchə εwu. Ndere elúmbə bəó ámágé gē nyé se εwu. ²² Ne ámágé wú sé meko néŋke εní ákwele, makwa ayi akwané, ambya ayi áfómege ne mbá né melə Babilən. Ne yé muú deshwéé ama ayi amágé bə wyeé ápó. Ne amagé wú nyé sé ndere muú akwə́ nchi né ntaá. ²³ Ne yé bií uma ntó genjbəgé εtúlékán gegénege sé wyeé. Yé εpaá neba muú áwuú sé wyeé. Bəó bií abi ákene gese ne abə álu bəó abi áŋea gemə fa mme yina, ne bəó megyaá bií abwəlé maló mme mako ne depəré megyaá bwó.”

24 Kwyakwya alu nnó Babiløn áwá bøá εkpávē bií ne bøá abifø ako abi álu bøá Εsøwø. Ne manoó bøó bina malu ji mmyε chónchó ne ami bøá ako abi áwáné né mme meko, ne Εsøwø achø melø εwéna gétúgé gabø εwu.

19

1 Unó bina upyegé mbø, nwú gewyagé meko εké, meko gejamégé bøá né mfaánebuú. Akálege keŋké áké, “Défεé Εsøwø, ji ne aferege bøá né εfwyale gabø. Ji ne abøá ηgø ne uto ukó. **2** Mpa wuú alú cho ne wáwálé. Ji afyε gekpékpgé mendée εno yina né εfwyale. Mendée yina ne achøá bøá mme ne manáné tametame. Εsøwø afyε ji né εfwyale gétúgé manoó bøá utøá bií abi ji áwané.” **3** Ama kalé keŋké áké, “Défεé Εsøwø, amuawε ayi átanege né mewε εwé εsøá ji ákwøme ájyeé mfaá té kwyakwya ne kwyakwya.” **4** Akálégé mbø, ákpakpa bimbø esaá meso εni ne menya εyimbø mebeε εni, ákwe uwya mme ánogé Εsøwø muú ajwälé né mfaá geluøgé gefwa áké, “Amen défεé Εsøwø.”

Apyε εpaá nebane Maá εgøjme

5 Né meko muú fø, atané né geluøge gefwagé Εsøwø ajágé aké, “Fégé Εsøwø se εnyú ako abi délú baá defwε bií ne dénogé ji abi ájøea gemε ne abi álá ájøea gemε wó.” **6** Ajoágé mbø, nwú meko fø εké meko gejamégé bøá. Alu εké gewyagé makønø nnyi ne εké meko gekpékpgé néfe. Akálege áké, “Défεé Ata Εsøwø se Muú Apwøá amu, ji alú mfwa. **7** Ese ako débe ne necháchø, débønege ji mabø ne déchyøge ji ηgø, néndé bií εpaá nebane Maá εgøjme ukwóné ne Mendée neba wuú akpome mé

mmyε ágilé ji. ⁸ Achyεé Mendée neba Maá εgøŋme εshyεé ndeeé nnó afyε. Mandeé yimbø ágεnege manemane, ne (átene mbaá uløó melú εbi bøá Ḫsøwø álerege)."

⁹ Ne εkiénné Ḫsøwø εwémbø, ema ejǿ genó εyigé fø ne me εké, "Metøó megømegø εbø ne bøá abi áløá εbwø nnó áchhwø ányé εpaá neba ne Maá εgøŋme." Ne ema ejǿ genó εyigé fø εké, "Mekómejǿ εyina stane mbaá Ḫsøwø jimbǿ."

¹⁰ Nwúge mbø, nkwe εwu uka nnó nnogé εwú, yémbo ejǿ εké, "Opyegé fø mbø, mentø nlú lé maá utøó Ḫsøwø wyε ndere wø ne ate aŋme byεé abi álu bøá Ḫsøwø abi ákwølegé wáwálé ayi Jisøs aleré né genó εyi ji agaré. Nogé εlé Ḫsøwø néndé εlé wáwálé ayi Jisøs aleré né genó εyi ji agaré ne achyεé bøá εkpávø Ḫsøwø mekomejǿ ayi εbwø ágarége."

Kras ammyε apwø menya mebo

¹¹ Ngε ndere mfaánebuú alu fuú, nké mpelé ngε mpø mekagala pøpø. Muú ayi ajwølé né mfaá akamege nnó, muú ayi dékágé néré metøó ne ji, ji ayi apyeé bøá ákagé wáwálé ayi atome ne Ḫsøwø. Aselé mati ayi alú cho mansø mpa ne ammyε umyε ne bøá abi alá akií fø ji. ¹² Amε ji agεnege εké nenøme mewε. Akwere gejamégé délaré gefwa némekpo wuú. Asá mabo né menyammyε wuú ami yé muú álá ákágé εkósé wyε jimbø. ¹³ Awya nku ayi áfyε né mmu manoó ne mabo mií makamege nnó, "Mekomejǿ Ḫsøwø." ¹⁴ Ne bøá bee abi álu né mfaánebuú áfyε mandeé pøpø, ayi akpeage, ákwyεé áji ne εshyε ndeeé. Ajwølé né mfaá mpø mekagala εyi εlú pøpø ákwølege ji. ¹⁵ Aparanja ayi achyaá atane ji né meno. Asele nyε εlé aparanja

yina ne ammyε ne bɔ́ malɔ́ mme meko apwɔ́ εbwó. Agbarege nyε εbwó ne amu matomato, Ne aŋamege nyε manaá umpomé né mmu εjya mmi nnó áŋjame manaá matane wyεé, ne εjya εwéna εtene mbaá metɔ́ usɔ́o Ḗsɔ́wɔ́ Muú Apwɔ́ amu. ¹⁶ Asa mabɔ́ né ndeé εyi elú ji mmuyε ne melú εwé εkweré εna geka wuú áké, “Mfwa ayi abɔ́ afwa ako ne Ata ayi abɔ́ bɔ́ Ata ako.”

¹⁷ Ne ngé εkiénné Ḗsɔ́wɔ́ fɔ́ ndere εtene né mfaá ŋmε, εkú keŋké εké denwyɔ́nε déko eti délyεnege té mfaá ufɔ́o ufɔ́o denwɔ́nε εtiré dényεé uŋkwɔ́ unó “Chwɔ́ge dénywere mbaá ama, dényε gekpékpgé εpaá εwé Ḗsɔ́wɔ́ ágbarege nyε. ¹⁸ Chwɔ́ge dényé uŋkwɔ́ afwa, ákpakpa bɔ́ bee ne bɔ́ bee, mpɔ́ mekagala ne bɔ́ abi ákene né mfaá ejí. Chwɔ́ge dényε uŋkwɔ́ bɔ́ ako, afwε ne abi álá ápɔ́ afwε, ne bɔ́ abi aŋea gemε ne abi álá aŋea gemε wó.”

¹⁹ Ejógé mbɔ́, ngé menya mebo ayi atane né mmu εbeέ mega, ne afwa mme ako ne bɔ́ bee bwó ánywere mbaá ama nnó ammyε bee ne muú ayi akene mfaá mpɔ́ mekagala yimbɔ́ póró ne bɔ́ bee abi. ²⁰ Yémbɔ́ ápyε menya mebo yimbɔ́ chónchó ne muú εkpávε gebyɔ́, ji ayi apyε ufelekpa né mbε ushu menya mebo yimbɔ́. Ufélékpa bina ne ji asclé abwɔ́lε bɔ́ abi awyaá gelogé menya mebo yimbɔ́ ne ánogé meló uka wuú. Ne áfome menya mebo yimbɔ́ ne muú εkpávε gebyɔ́ né mmu gepyege mewε εwé εlulé ne genó εyi ákuú nnó sɔ́lfɔ́. ²¹ Ne muú ayi ajwɔ́lε mfaá mpɔ́ mekagala ayi póró, asε aparanja ayi atane né meno wuú awá bɔ́ abi álaá, denywɔ́nε déko, dényé menya uŋkwɔ́ bɔ́ bimbɔ́ kaka dépwa.

20

Afyε danchomeló denɔ aŋme dèle

¹ Ne ngé ekiénné Esowá ndere etane né mfaánebuú eshulege mme. Egbaré né εbwá wuú agbogoló gepyeé eyi geláge pó ne kwyakwya ne gekpεkpεge mkpokvέ. ²⁻³ Ekiénné εwémbø, εpyε gekwenege mmyø ayi ákuú ji nnó dragon ji ne ákuú nnó danchomeló ne satan εwε ji, εbwέ εfome né mmu gepyeé εyigémbø, εgbε meno gepye εyigémbø εdyε εwu. Danchomeló álá né mmu né aŋme dèle. Apyε mbø nnó ji agegé sé meti εwé ji abwolége bøó mme. Ne dèle aŋme yina akogé, abøó manlyaá ji né maá mboó gébé.

⁴ Ne nké mmágé pé, ngé uluɔ gefwa, ne bøó abi ajwolé wyε. Bøó bina elé abi Esowá achyεé εbwó εbwonyε nnó ágbárege gefwa. Ne ngé ntó mandoó bøó abi áwáné εbwó gétúgé ágaregé wáwálé ayi Jisøs aleré né genó εyi ji agaré ne mekomejøá Esowá. Bøó bina ne álú bøó abi álá noggé fó menya mebo yimbø yé εbé lé meló uka wuú. Ne yé geloge menya yimbø εbwó ákáme fó nnó ása geji né mampwε bwó yé né amu bwó wó. Esowá apye εbwó ákwilé né negbo ágbáré gefwa ne Kras né aŋme dèle. ⁵ Gé ndø mbε ayi Esowá apyeé bøó ákwilé né negbo na. (Ne bøó abifø ntó abi ágbóo, Esowá apye fó εbwó ákwilé né negbo wó, kpaá té dèle aŋme yina ábyεé.) ⁶ Metǿ megømegø εbe ne bøó abi Esowá ajyaá, εbwó abi ji apye nyε ákwilé né negbo né ndø ayi mbε, ayi ji apyeé nyε bøó ákwilé né negbo. Esowá ajya εbwó nnó ábé bøó bií ne εbwó ágboó fó negbone ndø εpeá. Abeé nyε elé ampyεé upε mbaá Esowá ne Kras, ne εbwó ágbárege nyε gefwa ne ji né aŋme dèle.

Esəwə apwə danchəmeló

⁷ Ne aŋmε dèle ayina akoóge, Esəwə aferege nyε danchəmeló né deno etiré abo afyεé ji. ⁸ Atanege, akené nyε abwəlege bə́ né malɔ mme meko. Akuú umε malɔ áyina nnó Gəg ne Magək. Danchəmeló anywerege nyε εbwó ako né mbaá ama, nnó ammyε bee. Ne bə́ abi ámmye nyε ummye bina ájame nyε eké gesəáge mbale nnyi. ⁹ Atanege nyε né malɔ mme meko, anɔ mbaá ayi bə́ Esəwə ánywere. Mbaá yimbə élé melɔ kpaá εwé Esəwə agboó ne εwú. Anəgé melɔ εwémbə mme, mewε etanege nyε né mfaánebuú εlwε εbwó ako ásaá. ¹⁰ Ne afomege nyε danchəmeló muú abwəlé εbwó né mmu gepyεgé mewε εwé εlulé ne genó εyigé ákuú nnó səlfə. Mbaá yina ne abó áfome menya mebo ne muú εkpávē ayi gebyə. Ne εbwó áwuú nyε ubale wye utuu ne ηwəmese tε kwyakwya tε kwyakwya.

Esəwə asə kwyakwya mpa

¹¹ Ne ngé gekpékpgé geluəgé gefwa εyi gélú pôpô ne muú ayi ajwəlé mfaá. Ne mfaánebuú ne mme áséé né mbε ushu wuú yé muú agé sé εbwó wó. ¹² Ne ngé ntó bə́ ako abi ábə́ ágboó, abi áŋea gemε ne abi álá ηea gemε wə. εbwó ako atené né mbε geluəge gefwa εyigémbə. Ne anene bə́ ηwε, anene nto ηwε ayifə ayi awyaá mabə bə́ abi ábə́ nyε geŋwá εyi gélágé byé. Ne muú ayi ajwəlé, akwəlé dépə etiré bə́ bina ábə́ ápyεé ndere ásámé né mmu bə́ ηwε, asə mpa bwó. ¹³ Ne εbεé mega elyaá bə́ abi abə́ ánómé wye átané átené ne geluəge gefwa. Wyembə ntó ne negbo ne melɔ áwuú bə́, ályaá áwuú bə́ átané átené né geluə

gefwa εyigémbø. Ne muú ayi ajwølé mfaá geluøgé gefwa akwøle dépø εtiré bwó ábø ápyε, asø mpa bwó. ¹⁴ Apyøgé mbø ákpa negbo ne melø áwuú bøó aŋme né mmu gepyøge mewε. (Gepyøgé mewε εwéna εlé negbo né ndø εpea.) ¹⁵ Ne yéndémuú ayi mabø amií malá pø né mmu ηwε ayi awyaá mabø bøó abi abøó nyε gejwá εyi gélágé byé afomege ji né mmu gepyøge mewε.

21

Esøwø akwyεé mme ayi meke ne mfaánebuú ayi meke

¹ Epyøgembø, ngé mfaánebuú ayi meke ne mme ayi meke. Mfaánebuú ayi mbø ne mme ayi mbø chónchó ne εbeé mega ápø sé. ² Ne ngé ntø melø ukpea εwé ákuú nnó Jerosale ayi meke ndøre átane né mfaánebuú mbaá Esøwø ashulege áchwǿ. Akwyεé εwú ndøre mendée neba akwyøgé menyammyε agilé meno wuú. ³ Ne nwú meko muú fø, atane né geluøgé gefwage Esøwø ajøgé keŋké aké, “Nana Esøwø achwø jwølé ne akwaá. Ji ajwølé nyε ne εbwø, ne εbwø ntø ábeé nyε bøø bií. Esøwø jimbøó abeé nyε ne εbwø ne abeé nyε ntø Esøwø bwø. ⁴ Ji atilé nyε εbwø manse ako né amε. Negboó nebøé nyε sé, ne bøø abeé nyε sé ne mesome, εbwø álíli nyε sé, ne yé ubalé áwuú nyε sé néndé unø bi ukwene ukoó më.” ⁵ Ne muú ayi ajwølé né mfaá geluøge gefwa ajǿ aké, “Wúgé, nana mpyε unø ukø ulaá uke.” Ne ama ajǿ ne me aké, “Sa unø bina mme néndémekomejǿ εyina εlú wåwálé, nerege metøó nnø unø bi ájǿ upyøé nyε.” ⁶ Ama ajǿ ne me aké, “Nnere yéndégenø, me ne nlú muú mbø ne ayi kwyakwya, unø uko

ulaó ne me ne ukwyagé ne me. Ne yéndémuú ayi mmwɔlé manaá ερυε ji, nchyεge ji manaá anyú εwé álá achyεge fó ñka. Manaá ami mbɔ matanege né εmbu nnyi εwé εwyaá manaá ami machyεgε gejnwá. ⁷ Ne yéndémuú ayi ammye apwɔ́ gabø, me nchyεge nyε ji unó bina. Me mbεé nyε Esowø wuú ne ji ntó abεé nyε maá wá. ⁸ Yembø, bɔ́ abi áfɔ́ mamphyεgε unó bi me nkεlege, abi áshyá mamfyε metoó ne me, abi áchɔ́ menyammye bwɔ́ ne gabø, abi awané bɔ́, abi anane manané tametame, abi anyεé mafoó, abi ánogé aló uka, ne bɔ́ akó abi ábyøge gebyø ákpane nyε εbwɔ́ áfome mmú gepyεge mewε εwé εlulé ne genó εyi ákuú nnó sɔlfø. Gepyεge mewε εwéna εlε negbone ndø εpea.”

Jœn ama age melø Jerosale εwé meke

⁹ Ne εkiénné Esowø ema, né geluage makiénné Esowø akénéama ayi agbaré ukú εfwiale ukénéama echwø ejǿ ne me εké, “Chwó me nlerege nyε wø mendée neba, mendée ayi Maá εgoŋme ábáne nyε.” ¹⁰ Mendoó Ukpea echwø me mmye ne εkiénné Esowø εwémbø εkpa me mfé né mfaá mekwε εwé εnjøge dǿ, εlérε me melø Jerosale εwé εlú melø ukpea ndere εtané mbaá Esowø né mfaánebuú εshulege mme. ¹¹ Gengbøgé Esowø gegénege wyεé manémané, ne melø εwémbø éshwánege ntó εké mataá malómaló ayi ákuú nnó jaspar. Egénege ηjanéjané εké makankoma. ¹² Gebame εyi genjøgé genø melø εwémbø mme. Gebame εyigémbø gewya mano gebame áfyánéápeá. Né mano gebame yimbø makiénné Esowø áfyánéápeá áténé wyε ábáme. Né mano gebamé yimbø ntó ása mabø matoó bǿ

Isræli áfyanéápeá wyeé. ¹³ Mano gebamé yina, áleé álú né εgbε εbwənyε, áleé álú né εgbε εbwəbε, áleé álú mbe ne áleé álú meso. ¹⁴ Aténé gebamé εyigémbø né mfaá mabømø áfyanéápeá. Asa mabø áŋgbá Maá εgøŋme áfyanéápeá né mabømø yina. ¹⁵ Ne ekiénné Εsøwø εwé εbø εjøgø mbo ne me, εgbaré meto εwé amεge unó wyeé, akwyεé εwú ne gul. Elé meto εwémbø ne εwú εbø εmøgø melø kpaá εwémbø. Emee makwǿ gebamé chónchó ne manombi. ¹⁶ Metyεé melø εwémbø ne unalé úlú wye janja. Ekiénné Εsøwø εwémbø εmee melø εwémbø ne meto εwé εgbaré, metyεé melø εwémbø elú ηkpa neke dele ne geba. Wyεmbø ntó ne unalé ne uŋøgø melø εwémbø úlú. ¹⁷ Ekiénné Εsøwø εwémbø, εmee ntó uŋøge gëbamé εyigémbø, gelú matyεé amu usaá ulεé meso εkéné ndere akwaá ámøgø unó. ¹⁸ Aténé gëbamé εyigé na ne mataá malómáló ayi ákuú nnó jaspa. Ne yéndégenó né melø εwémbø ákwyε geji ne gul. Gul yimbø ápø ne deba, ne agεnege εké εfεé. ¹⁹ Ne mabømø ayi átene gëbame εyigémbø né mfaá, ákwyεé áji ne mataá ηka uføufø. Ntaá né mbe εniné alǿ manténe mabømø yimbø nékámege nnó jaspa, εníne gbeé mataá apea nékámege safaya, εníne negbeé áleé nékámege áget, εníne negbeé áni nékámege émérål. ²⁰ Eni negbeé mataá átá nékámege ɔni, eni negbeé akené nékámege kánelyan, eni negbeé akénéama nékámege krisølite, eni negbeé aneé nékámege børin, eni negbeé aneéneama nékámege tøpas, eni negbeé afyaá nékámege krisopreis εníne negbeé afyaneama nékámege jacint, ne εníne negbeé áfyanéápeá nékámege

ametis. ²¹ Mano gébámé ayina áfyanéápeá ákwyee áji ne mataá ɳka áfyanéápeá ayi ákamege nnó pels, ne ákwyee yéndé meno gébámé ne pel ama, ne ákwyee metoó melo ɛwémbə ne gul. Ayi álá pó ne deba, ne agéne eké ɛfée.

²² Ne ngé fó echa upə ɛsəwə né melo ɛwémbə wó nénđé, Ata ɛsəwə jimbəó Muú Apwə́ amu ne Maá ɛgəŋme ne álú echa ɛwémbə. ²³ Melo ɛwémbə ɛkelege sé nnó ɳmə yé ɛbə elé mfaá agénege wyee nénđé gengbəge ɛsəwə ne gelú mewə ɛwé ɛgénege wyə ne ɛtulekaŋ wuú elé Maá ɛgəŋme. ²⁴ Baó malo mme meko ákené nyə né mmu gengbə ɛyigémbə. Ne afwa mme achwə́ nyə ne ɳgo bwó né melo ɛwémbə. ²⁵ Mano gebamé ɛyigé na, ábeé fuú yéndégébə, nénđé utuú ugilé fó wyee. ²⁶ Ne ɛbwó áchwə́ nyə ne ɳgo ne énogé baó malo mme meko né melo ɛwémbə. ²⁷ Yémbə, yéndégenó ɛyigé gélágé pó póró né mbe ushu ɛsəwə, gékpené fó né melo ɛwémbə, yé muú ayi apyeé depo debodebo yé ɛbə elé muú gebyə akpené fó wyə. ɛkosé baó abi mabə bwó malu né mmu ɳwe Maá ɛgəŋme ayi asamé mabə baó abi aboó nyə genwá ɛyi gélágé byé ne ákpene wyə.

22

Ebeé ɛwé ɛwyaá manaá ami machyəge gejwá ɛyigé gelágé byé

¹ Ne ɛkiénné ɛsəwə ɛwémbə, eleré me ntó ɛbeé ɛwé ɛwyaá manaá ami machyəge gejwá ɛyi gélágé byé, magenege eké ɛfée meke. Ebeé ɛwémbə etanege né geluəge gefwage ɛsəwə ne maá ɛgəŋme. ² Eshúlege ɛjye né metoó melo ɛwémbə. Né yéndé

εgbε εbεé εwéna, unóó εbi uchyεge geñwá úlú wyε. Unóó εbimbø uwøme umpomé ndø εfyánéεpeá né ηmε. Ne yéndé mfaá uwømé ndø gama. Ne bya unóó εbimbø úlú uka εbi ápyε bøó mameé né mme meko átoógé.³ Ne yéndégenó εyigé Εsøwø áleré geji ukwεkwε amu gebεé fó né melø εwémbø.

Ne geluoge gefwage Εsøwø né maá εgønjme gebεé nyε wyε ne bøó utøó bií ánogé nyε ji.⁴ Agené nyε ushu Εsøwø, asamé nyε ntø mabø mií né mampwε bwø.⁵ Utuú ugile fó né melø εwémbø. Ne bøó abi álu wyε ákelégé sé geñbø etúlékáń ne ηmee néndé Ata Εsøwø ne abeé nyε geñgbøgé εbwø. Ne εbwø ágbarége nyε gefwa té kwyakwya ne kwyakwya.

Jisøs aké ji amagé chwø nyε fa mme

⁶ Ne εkiénné Εsøwø εwémbø ema εjøó ne me εké, “Mekómejøó εyina elú wáwálé kámege ne εji. Ata Εsøwø muú achyεge mendoó mbaá bøó εkpávø bií atø εkiénné wuú nnó εchwø εleré baá utøó bií unó bi uchwø upyεé.”

⁷ Ne Jisøs aké, “Wúgé, ela gachyεé me nchwøá. Metøó megømegø εbe ne bøó abi ápyε unó bi ásamé né mmu ηwε yina εbi upyε nyε nana ne meso gébé.”

⁸ Me Jən nlú muú ayi nwuiú, ne ngεnε unó bina uko. Nwúgé ne ngége unó bina nkwe uwya mme né mbε ushu εkiénné Εsøwø εwé εleré mbø me unó bina nnó me noggé εwú.⁹ Yémbø εjøó ne me εké, “Opyegé fó mbø, me ntø nlú elé muú utøó Εsøwø wyε ndere wø ne ate arjme bye abi álu bøó εkpávø Εsøwø ne abifø ako abi ábølege mekomejøó ayi ásamé né ηwε yina. Noggé lé Εsøwø.”¹⁰ Ema εjøó εké, “Obigé fó mekomejøó yina, ayi ásamé né mmu ηwε yina

ayi agarége unó bi upyεé nyε nana né εbí upyε nyε meso gébé, néndé gébé εyigé unó bina upyε nyε gélá kwókwólé. ¹¹ Ndere elúmbø, yéndémuú ayi ápyεé gabø, ápyεgé wye gabø wuú. Ayi ápyεé ukweŋkwe unó ápyεgé wye ukweŋkwe unó, ayi ápyε genó εyi gélú cho ápyεgé wye genó εyi gélú cho ne ayi álu póró ábεé wye póró.”

¹² Jisøs ama ajǿ aké, “Gegé, ela gachyεé me nchwó. Nké nchwó, nchwó ne nsa ayi nchyεgé yéndémuú ndere ji apyε utøá. ¹³ Me ne nlú genóge mbø ne εyigé kwyakwya, muú mbø ne ayi kwyakwya, unó uko ulá ne me, ne ukwyage ne me.”

¹⁴ “Metǿ megømegø εbεé ne bǿ abi áshwøne mawulé bwá akpea póró. Ebwø ne Esøwø achyεge nyé εbwønye nnó ákoó né meno gébamé ákpø né melø εwémbo ányé umpomé genǿ εyigé gechyεge gejwá εyi gélágé byé. ¹⁵ Bǿ abi álá ákpøne fó né melø εwémbo élé bǿ abi álu εké bø mammyε, bǿ abi ányé mafoó abi ánane manané tametame, abi áwane bǿ, abi ánogé aló uka, abi ábyøge gebyø ne bǿ débwølé.

¹⁶ “Ne me Jisøs ntø ekiénné wa nnó εchwø εgaré enyú unó bina né machomele bǿ Esøwø. Me nlú mpyáne mfwa Døvid, me nlú ntø εké membe ayi agεnege né gejejegé bií.”

¹⁷ Ajǿgé mbø, Mendoó Esøwø ne Mendée maá egøjme áké, “Chwø Ata Jisøs.” Ne yéndémuú ayi awuuúmekomejǿ yina, abø manjǿ ntø nnó “Chwø.” Ne yéndémuú ayi mmwølé manaá εpyεé ji, achwø ne yéndémuú ayi akεlege achwø anyú manaá ami machyεge gejwá εwé álá chyεgé ηka.

Kwyakwya mejǿ

18 Ne me Jœn nkwelege mbeé mbaá yéndémuú ayi áwuú mekomejó ayi asamé né mmu ηwε ayina. Mekomejó yina ayi agarege unó bi upyεé nyε nana ne εbi upyε nyε meso gébé nnó, “Muú ayi agbεge genó εyigé chá né unó bi ásamé né ηwε yina, Esowɔ agbegé nyε ntó εfwyale wuu ne ufjó mameé ukeneama εbi ásamé né ηwε yina. **19** Ne yéndémuú ayi aferege genó né unó bi ásamé né ηwε yina ayi agaré unó bi upyε nyε nana ne εbi upyε nyε meso gébé, Esowɔ ntó aselé nyε uto εbi abó achyεé ji nnó akpέ ne melɔ ukpea εwémbɔ ányé umpomé genoó εyi géchyége gejwá εyi gélágé byé, ndere asamé né ηwε yina.”

20 Ne muú ayi agarége unó bina aké, “Wawálé elá gachyεé me nchwoó.”

Jœn aké, Amen, chwɔ Ata Jisɔs.

21 Nnenémmyε nnó Ata Jisɔs álérégé bɔ́ Esowɔ ako galágáló.

**Nwε menomenyέ mekε
New Testament in Denya (CM:anv:Denya)**

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Denya

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Denya

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022
c1c6a10b-c0b1-5242-bb46-153e2e25ddc7